ГОЛОС УКРАЇНИ

Влада — Радам!

Газета Верховної Ради України ◆ № 172 ◆ Четвер, 5 вересня 1991 року ◆ Ціна 10 коп.

РІК НЕ 1932-й...

Ціни вражають. Проте голоду нема. Захід допомагає, самі замисхюємось. Так і живемо: буде день — буде їжа...

Гріє надія, як і сімдесят років тому, годують авансами законодавці. Кволі потуги бути солідною демонструє базар — по-новому біржа, майбутні Форди приціноюються до майна, яке навіть в теорії не могло стати їхнім.

Схоже на 1932-й. Ті самі фасони, той самий інтер'єр. Але є різниця. Працювати молодим. Старим — грітись на лаві. І думати, що змінилося. Якщо не думати про хліб насущний.

Фото Володимира ТЕСЛЕНКА.

ЗВЕРНЕННЯ
ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
ДО НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ СРСР ВІД УКРАЇНИ

У зв'язку з прийняттям 24 серпня 1991 року Акта про проголошення незалежності України та для уникнення загострення політичної ситуації Верховна Рада звертається до народних депутатів СРСР від України:

утриматися від голосування на З'їзді, у Верховній Раді СРСР та в їх органах з питань, які порушують суверенні права народу України.

Голова Верховної Ради України
Л. КРАВЧУК

Київ, 4 вересня 1991 року.

ПОЄДИНОК ПРАПОРІВ

Вчора о 18.00, як і було вирішено на сесії Верховної Ради України, було на декілька хвилин спущено червоно-синій прапор на будинку парламенту і невдовзі в небі замайоріли два прапори: червоно-синій і синьо-жовтий. Тисячі людей, які зібрались на площі перед головним входом, щоб привітати національний прапор своєї новонародженої держави, спершу не усвідомили, що трапилось. Після хвилинного замішання з криками «Ганьба!» люди кинулись на приступ будинку Верховної Ради. Було прорвано міліцейський кордон. Ще мить, і розгнівані, обдурені тисячі і тисячі людей увірвались би в будинок. У вікні другого поверху з'явився народний депутат Дмитро Павличко, який жестами заспокоював маніфестантів і дав зрозуміти, що червоно-синій прапор буде знято.

— Потім я, Левко Лук'яненко, Роман Лубківський і ще декілька народних депутатів пішли в кабінет Леоніда Кравчука і тут же на місці було прийнято рішення: зняти прапор УРСР.

Ці слова Дмитро Васильович кинув буквально на ходу. Натовп вирував. Павличка, Кендзьора, Головатого, Лук'яненка підкидали вгору. Линула пісня «Ще не вмерла Україна», «Червона калина». Вирувало море жовто-синіх прапорів, скандували «Слава!», «Єдність!», «Україна!». Розпочався стихійний мітинг. І можна уже з певністю сказати, що Верховна Рада приймає рішення, але за ким останнє слово?

Наталя ДЗЮБЕНКО.

ГОЛОС України

Засновник — Верховна Рада України

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

252047 Київ, вул. Нестерова, 4

ТЕЛЕФОНИ РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ:

Приймальня — 446-92-11

Відповідальний секретар — 446-72-63

Завідуючий корсіткою 441-84-42, 224-72-54 (телефакс).

ВІДДІЛИ:

парламентський — 441-84-52, 441-85-64,

листів — 441-82-05, 441-29-61,

економіки — 441-88-07,

аграрний — 441-86-18,

міжнародний — 446-91-20,

охорони здоров'я — 441-88-06,

соціальних питань — 441-88-05,

екології — 441-88-59,

культури — 441-86-44,

спорту — 441-88-08,

інформаційний — 446-61-13, 441-86-20,

історії України — 441-88-62,

військових питань — 441-88-52,

реклами — 441-89-44,

бухгалтерія — 441-84-00.

Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Індекс 60955

Тираж 156.200

Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Газета виходить 5 разів на тиждень. У вівторок на 8 сторінках, у середу, четвер, п'ятницю та суботу — на 16 сторінках.

Інформація Голови Верховної Ради України Л. М. Кравчука

НА ЧЕТВЕРТІЙ СЕСІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ 3 ВЕРЕСНЯ 1991 РОКУ

Шановні народні депутати!

Ви знаєте, що період після третьої сесії був дуже насичений подіями. Ми відзначили річницю прийняття Декларації про державний суверенітет України. Це було свято для народу України, воно було належно оцінене нашою і зарубіжною громадськістю. Були і драматичні дні, дні державного перевороту 19—21 серпня.

Що робила в цей час Президія Верховної Ради? На сьогодні прийнято 24 постанови, 14 указів нормативного характеру, 66 указів про нагородження, 3 укази про зміни в адміністративно-територіальному поділі. Це — статистика.

Я вважаю, що Президія Верховної Ради прийняла досить серйозні рішення. До них можна ставитися по-різному. Нехай визначиться з цього питання, якщо буде потреба, сесія. Але ми діяли в екстремальній ситуації, діяли в критичний час, і мусили діяти, тому що життя цього вимагало.

Ще раз повертаюся до тих страшних днів, до подій 19—21 серпня і хочу сказати, що вони повною мірою висвітлили ті проблемні питання суспільного розвитку, які не були так оголені до тих днів.

По-перше, ми повною мірою відчули незахищеність державного суверенітету нашої республіки, повну незахищеність. Ми відчули абсолютну неприйнятність для республіки такого об'єднання, яким був Союз РСР. Ми відчули неприйнятність для республік того тексту Договору про Союз суверенних держав, який було відкрито для підписання.

Перебіг подій, які сталися в республіках після заколоту, підтвердив, що зараз всі вони стали або, точніше сказати, майже всі стали на дорогу нового мислення з цього питання.

Скажімо, керівники республік, які зібралися у Москві, може вперше за весь останній час перебудови записали такий пункт (я хочу, щоб ви на нього звернули увагу): підготувати і підписати Договір тими республіками, які бажають, підкреслюю, які його бажають. І якщо хтось бажає, то він визначає і форму своєї участі. Тобто, це питання вже повністю передано на рішення народів республік. І це підписали всі, хто там був. Я впевнений, що навіть 20 днів тому цього не можна було зробити, а зараз це вже зроблено. Час, який ми пережили, настільки вплинув на свідомість, на позицію людей, що вони її змінюють і змінюють дуже швидко.

Ми відчули невизначеність статусу Збройних Сил Союзу в суспільстві і державі, їх цілей і завдань щодо захисту конституційного ладу України. Це певною мірою стосується також органів внутрішніх справ і комітету державної безпеки.

Ми на Президії Верховної Ради вирішили долю комуністичної партії як політичної організації. Ми відчули необхідність чіткого визначення місця і ролі всіх політичних партій в житті суспільства і держави.

Це були гострі, дуже гострі питання нашого життя. Вони внесли, з одного боку, віру в те, що Україна піде демократичним шляхом свого розвитку, що вона відкриється для світу не формально, а реально, що вона буде жити за законами цивілізованих держав. Ми відчули також не тільки невдоволення якоїсь частини суспільства з того, що вирішували, роблячи реальні кроки до незалежності, але й силу опору, і тому святкувати перемогу демократичних сил ще надто рано.

Хоч це були складні, драматичні дні, але не можна не сказати і про те, що вони окреслили і деякі позитивні моменти в нашому суспільному житті. І на першому місці я поставив би те, що народ показав свою силу і свою єдність. Саме народ зупинив реакцію, зупинив заколотників і зробив пересторогу для тих, хто ще проливає сльози за минулим. Саме народ нагадує, що будь-які спроби зупинити демократію нікому не вдадуться. А народ є тією силою, яка зробить все, щоб відкрити дорогу до демократії, до правової держави.

Не можна не бачити, що хоч не так швидко, як нам хотілося, але демократичні процеси, започатковані перебудовою, стають уже реальністю. Обраний нашою республікою шлях утвердження державного суверенітету і незалежності є єдино правильним у суспільному розвитку.

Вчора я мав зустріч з народними депутатами СРСР від України. Не всі прийшли, але переважна більшість депутатів брали участь у зустрічі. І всі виступи, за винятком окремих, зводились до того, що вони підтримують незалежність України і вважають, що її державність має торжествувати і що Україна має оперативно вирішувати свої завдання, захищати свою свободу, свою економіку, свій суверенітет.

Під час зустрічі народний депутат Кучеренко, який до недавнього часу стояв за те, щоб у Радянському Союзі були єдині фінансова, кредитна і грошова системи, сказав: «Якщо ви хочете врятувати свою економіку, то маєте негайно вводити валюту — українську грошову одиницю». Вдумайтесь у такі цифри. У 1988 році на один карбованець заробітної плати у нас було товарів на 1 крб. 40 коп., а зараз у країні в цілому в середньому на один карбованець заробітної плати маємо товарів на 22 коп. У переважній більшості республік підвищують заробітну плату, в деяких з них робітник у середньому вже одержує 500 і більше карбованців. І ці гроші будуть йти туди, де є хоч якась можливість їх реалізувати. Отже, крім введення своєї валюти, іншого шляху захистити нашу економіку у нас немає. І час сумнівів, думаю, має вже пройти. І для нас, і для уряду, і для всіх, хто до цього причетний.

Але ми мусимо бачити й інше. Центр розвалився, його немає. Той комітет, який працює, не може виконати навіть елементарних функцій. Але, боюсь, щоб нас не пограбували, щоб ми не виявились обдуреними, бо зараз хто ближче, хто активніший, той хоче перебрати до себе якомога більше. Ми маємо не тільки заявити про свою позицію, про це говорив сьогодні народний депутат Дорогунцов, а й негайно вжити заходів, щоб не лишитися суверенними, але, вибачте на слові, голими. Треба негайно направляти в центр компетентну делегацію, кваліфікованих спеціалістів з певними повноваженнями і відстоювати там свої права. Це дуже важливе питання. Я поставив би його на першому місці серед всіх проблем, які є у нашому житті.

Тепер дозвольте коротко поінформувати вас про перебіг подій, який був у неділю ввечері, а також вчора — на З'їзді народних депутатів.

Перше. Як ви знаєте, сесія Верховної Ради СРСР утворила комісії і підготувала порядок денний на З'їзд народних депутатів. Він включав значну кількість питань, в тому числі й обрання Голови Верховної Ради, обрання віце-президента, звіт Президента СРСР, ряд інших питань.

Але напередодні, в неділю, зібралися керівники республік з Президентом СРСР. В цей час Борис Миколайович Єльцин був у Юрмалі, він мені подзвонив звідти, розповів про ситуацію, яка складається навколо з'їзду і якими можуть бути рішення. Він сказав, що всім нам потрібно зустрітися в Москві і домовитись з ряду принципових питань.

Одним з тих питань була підготовка спільної Заяви Президента і керівників республік. Я, правда, трохи запізнився до Москви, прилетів десь о 9 годині 30 хвилин вечора і вже не брав безпосередньої участі в тій роботі. Мені передали проект вже опрацьованої Заяви, і ми зібралися разом з народними депутатами СРСР, при участі повноважного представника України в Російській Федерації народного депутата Крижанівського і разом підготували наші зауваження. Вранці керівники держав знову зустрілися з Президентом, і я висловив там наші зауваження.

Хочу вам сказати, що часу для аналізу майже не було, тому що ми разом могли побути десь 30 хвилин — вже відкривався з'їзд. Я виклав зауваження письмово, підписав їх і передав народним депутатам від України. Потім ми внесли ці зауваження в текст нашої заяви, яку також було підготовлено.

Зупинюсь на окремих, на мою думку, принципових моментах заяви і свого виступу. Він транслювався, як мені сказали, і по Українському телебаченню, але сьогодні, напевно, є потреба дещо конкретизувати.

Наша перша позиція, найбільш важлива, яка відображена і в наших зауваженнях, і в виступі, полягала в тому, що сьогодні центр політичного життя вже перемістився в республіки. Їх народи самі вирішують свою долю, свій статус, своє майбутнє. І це є їх суверенне право.

Ніхто не може нав'язати народам форми політичного життя, яке вони будують. Це вирішують їх вищі законодавчі органи — Верховні Ради. Тому, на нашу думку, з'їздові народних депутатів СРСР не потрібно зараз обговорювати питання, час для розгляду яких не настав або вже відійшов, і зосередитися лише на економічних проблемах, допомогти республікам будувати свої суверенні держави. Хочу сказати, що така позиція була підтримана більшістю народних депутатів від України.

Друге. Ми сказали чітко, що готові брати участь безпосередньо, підкреслюю, брати участь в усіх міжреспубліканських, міждержавних структурах при умові, що вони утворюються як тимчасові і на перехідний період і що вони утворюються самими республіками. Самі республіки визначають їх статус, їх компетенцію, їх права, їх обов'язки, утворюють відповідні владні структури, перш за все в економіці, які мають приступити до роботи, причому негайно.

Про реанімацію союзних органів зараз не може бути й мови. Тому що вони вже довели свою повну неспроможність щось зробити, довели до руйнації народне господарство і до тяжкої біди людей. Я не можу не навести вам одну цифру, яка свідчить саме про це. На сьогодні зовнішній борг нашої держави становить понад 70 мільярдів доларів, або майже 40 мільярдів інвалютних карбованців. Якщо нічого не станеться і республіки працюватимуть разом, як працюємо зараз, на рівні першого півріччя, то ми зможемо мати від експорту 22 мільярди інвалютних карбованців. З них більш як 11 мільярдів ми маємо платити як проценти від боргу.

Ось результат господарювання союзних структур. Значить, довіри до них і перспективи у них немає ніякої. Ми маємо зробити на рівні республік міжреспубліканські, міждержавні структури.

Третя позиція полягає в тому, що наш суверенітет став реальністю, незалежність стала реальністю, і ми не можемо вимолювати цю незалежність у кого б це не було, навіть у з'їзду народних депутатів СРСР. Це наше право, воля нашого народу і він має сам це вирішити. Своє ставлення до прийнятого Верховною Радою Акта про незалежність народ висловить на референдумі. Постановка питання, що нам хтось дав відпускну, є не тільки не правовою в міжнародному плані, а навіть не етичною. Це є зневага до народу, який має право на свою свободу, на свою волю.

Ми чітко висловились і про Збройні Сили. Наша позиція полягає в тому, що має бути утворена система колективної безпеки всіх республік. Президія Верховної Ради вже прийняла рішення про передачу республіці внутрішніх і прикордонних військ. Прийнято рішення про утворення республіканської гвардії, про міністерство оборони. Мабуть, сьогодні призначимо міністра оборони України. Що стосується військово-стратегічних сил, то ми виступаємо за те, щоб вони були єдиними і керувалися координаційним штабом. Можливо, це буде генеральний штаб. Але про їх дислокацію, пересування, комплектацію мають знати міністр оборони і керівництво республіки, вони також мають брати безпосередню участь у вирішенні питань щодо військово-стратегічних сил, які знаходяться на території України.

Ця наша позиція була підтверджена і в комюніке, яке було нами підписано з делегацією Росії за участю делегації Верховної Ради СРСР.

Ми чітко висловились, що З'їздові народних депутатів зараз немає потреби ставити питання про розробку нової Конституції, і попросили зня-

(Закінчення на 3-й стор.).

Інформація Голови Верховної Ради України Л. М. Кравчука

**(Закінчення.
Початок на 2-й стор.).**

ти його з порядку денного. Тому що воно не вписується ні в ті процеси, які відбуваються, ні в ті реалії, які сталися вже після заколоту. Тим більше формулювання, що хтось буде розробляти Конституцію, а потім вона затверджуватиметься або обговорюватиметься на сесіях Верховних Рад, не є логічним. Адже виникає запитання: якщо в Конституції незалежної України, яку ми приймемо, щось не співпадає з тією загальною Конституцією, то від нього треба відмовитись? Це просто не серйозно. Ми чітко сказали, що питання про розробку нової Конституції не може виноситися на обговорення з'їзду.

В своєму виступі я не міг обійти питання щодо цілісності території України і попросив, щоб всі держави керувалися при цьому договорами і міжнародно-правовими нормами. Щодо України, сказав я, то вона не має ні до кого територіальних претензій. Ця теза була зустрінута з великою цікавістю з боку журналістів, особливо іноземних. І на прес-конференції, яку ми проводили у Москві вчора ввечері, кореспонденти ставили ряд конкретних запитань з цього приводу.

На з'їзді я сказав також, що відносно проголошеного республіками суверенітету і щодо того, демократичні чи не демократичні їх структури, зараз точиться дуже багато розмов. Йде змагання, хто найдемократичніший, яка з республік ближче підійшла до високих ідеалів демократії. Хочу вас проінформувати, що до України там ставлення упереджене, хоч на це зовсім немає підстав. Мовляв, є у нас намір зберегти командно - адміністративну систему, реанімувати її під іншими гаслами. Я запросив тих, у кого є сумніви, нехай приїдуть до нас, подивляться. Але те, що ми стали на дорогу демократії і суверенітету, думаю, ні у кого не викличе сумніву.

Ми чітко висловились про те, щоб, розпочинаючи новий етап нашого життя, а він полягає в реальних зв'язках між республіками-державами, щоб, розпочинаючи цю дорогу, ми виходили з принципово важливих моментів. Ми маємо бути рівними і рівноправними, відмовитись від будь-яких розмов про території і кордони, жити за законами честі, совісті, жити за міжнародними правовими нормами. Я зробив критичне зауваження з цього приводу на адресу російських демократів. Оцінивши їх великий вклад у розгром путчистів, я попросив, щоб це не було причиною втручання в наші внутрішні справи, причиною порушення питання щодо кордону.

Нарешті, я звернувся до держав, до ділових людей, щоб вони допомогли нам економічно захистити молоду, ще не міцну демократію і відкинули всі існуючі сумніви. Тому що час складний, час перехідний, і саме на економічній ситуації можуть зіграти реакційні сили. Вона може стати тим полем, де розвиватимуться негативні політичні процеси.

Звичайно, я побачив, що далеко не всі народні депутати підтримали позицію України. Але і на перерві, і після засідань до нас підходили народні депутати — представники демократичних, і не тільки демократичних блоків — і казали, що наша позиція вірна. Хоч я розумію, що кожен може мати свою точку зору, свою думку, це його право, його переконання. Але в одному не може бути ніякого сумніву — шлях до своєї державності, незалежності ми обрали самі, за нього проголосували, а тепер треба наповнювати це реальним змістом, зайнятися найважливішою, найболючішою сьогодні економічною проблемою.

Ми маємо творити нові інститути влади, приймати закони, приймати нормативні акти. А для того, щоб це зробив наш парламент, я закликаю вас до об'єднання своїх зусиль, до єдності, до терпіння. Я закликаю вас до поваги, закликаю всіх до розуміння тієї ситуації, яка склалася. Вважаю, що склад Верховної Ради, який є зараз, може і повинен справитися з високими завданнями, які на нього сьогодні покладаються.

Просив би, щоб саме з цього ми виходили, не виносили на обговорення дрібних питань, які вимагають від нас даремної витрати сил і енергії. Як правило, саме ці дрібні питання загострюють ситуацію, і ми марно гаємо час. Давайте будемо відповідальними перед народом, перед своїм сумлінням. Давайте скажемо собі, що з сьогоднішнього дня, коли настав час новий, час творення і час випробування, ми маємо бути єдиними. Ми можемо і повинні мати свою позицію, свої переконання. Але коли йдеться про великі, доленосні проблеми, то все дрібне потрібно відкинути, а робити для народу, для України те, що нам належить робити.

Дякую за увагу.

Парламентська хроніка

РОЛІ МІНЯЮТЬСЯ?

ДЕННЕ И ВЕЧІРНЄ ЗАСІДАННЯ 3 ВЕРЕСНЯ

Пригадуєте, на запитання, хто ж узяв Бастилію, студент відповів професорові, що він її не брав. Щось подібне відбувалося вчора і на пленарному засіданні четвертої сесії Верховної Ради України. Але ролі цього разу дещо помінялися. У ролі «професора» тепер уже виступали представники Народної Ради, яким, до речі, за останній тиждень прибула значна підмога з числа тих, хто вирішив остаточно визначитися в питанні: «авангардна партія і Союзний договір» чи «незалежна Україна і рівні стартові умови для всіх партій»? А роль «студента» цього разу була відведена тим «твердим», хто ще вважає себе представником (комуністичної) більшості. Хоч слово «більшість» у даному випадку суто умовне, якщо врахувати число тих, хто написав заяву про вихід з лав КПРС.

Словом, більшість значно поменшала, але судячи з перебігу подій на сесії, почала не тільки «відстрілюватися з окопів», а подекуди й виходити з них. Снаги їм додало інтерв'ю прокурора республіки, яке він дав телебаченню. У ньому Михайло Потебенько заявив, що рішення Президії Верховної Ради України про заборону діяльності на території республіки компартії є незаконним. Тому й закономірним було запитання народного депутата С. Волковецького до голови комісії, яка займається розслідуванням дій посадових осіб у дні путчу на території України, Юрія Гайсинського: «Оскільки прокурор Потебенько вважає рішення незаконним, то хтось один має подати у відставку: або Президія, або Прокурор республіки». На що Юрій Олександрович сказав, що вважає цей виступ безпрецедентним. Адже прокурор республіки підзвітний саме Президії Верховної Ради України, а не навпаки. Тому депутати повинні вирішити, кого відправити у відставку.

Слід віддати належне й «твердим» представникам колишньої парламентської більшості. Можна підтримувати чи не підтримувати їхню позицію, можна засуджувати чи схвалювати їхні погляди, але вони мужньо відстоювали своє. Хоча, з другого боку, давайте запитаємо: захищали вони в першу чергу ідеологію і «світле майбутнє» чи суто свої меркантильні інтереси? Адже ні для кого не секрет, що в багатьох областях, районах і містах компартійні комітети залишалися фактичними господарями становища при фіктивній владі Рад. А різні спільні підприємства, видавнича та поліграфічна база, нові банки? Це ж сюди було вкладено чималі грошові суми. І в майбутньому, коли розпочнеться роздержавлення, представники компартії були готові стати мільйонерами і першими капіталістами, хоч на словах вони завжди виступали за народ. Зрозуміло, що коли розпочнеться обговорення про відставку Прокурора республіки, вони також намагатимуться всіляко відстоювати того, хто підтримує думку про незаконність рішення Президії Верховної Ради щодо компартії.

А в цілому перший день роботи сесії назвати конструктивним, на мою думку, важко. Хоча б тому, що протягом дня спершу «допитували» Голову Верховної Ради України Леоніда Кравчука, потім голову комісії Юрія Гайсинського, а завершили «дуеллю» між Народною Радою та комуністами. Що ж до першочергових проблем, то їх у виступі порушив Микола Поровський, нагадавши про звернення до військовослужбовців, які проходять службу на Україні та гарантію дотримання їхніх прав, які раніше надавалися законодавством Союзу РСР. Дещо пізніше таке Звернення Верховної Ради було прийнято більшістю голосів.

Рекордне число голосів «за» набрав і кандидат на пост міністра оборони України. Ним став Костянтин Морозов, який до цього часу командував однією з повітряних армій на території України.

Можна, звичайно, зрозуміти бажання депутатів завершити розвал фортеці тоталітарної системи. Але при всьому цьому слід пам'ятати, що це робиться не виступами (якими б запальними вони не були), а прийняттям законів, які б не допустили в майбутньому всього того, що довелось пережити народові України в минулому.

**Василь ТУГЛУК,
парламентський кореспондент «Голосу України».**

ВІД ПОРЯДКУ ДЕННОГО — ДО ПОРЯДКУ В ЗАЛІ

РАНКОВЕ ЗАСІДАННЯ 4 ВЕРЕСНЯ

4 вересня сесія остаточно обговорила й визначила порядок денний подальшої роботи. До переліку найневідкладніших питань потрапили: питання про рішення Верховної Ради від 14 листопада 1990 року щодо позбавлення депутатського імунітету й арешт народного депутата України С. Хмари, про затвердження нового Генерального прокурора і колегії Прокуратури республіки, про недовіру нинішнім органам прокуратури й особисто М. Потебеньку, проект Закону України про правонаступництво держорганів влади й управління, Конституції, законів, органів суду, прокуратури, арбітражу, підготовлений депутатом С. Головатим (Київ). Прийняли звернення Верховної Ради України до народних депутатів СРСР від республіки з проханням не голосувати за ті рішення союзного парламенту, що ущемляють інтереси України. Заслухали заяву 90 депутатів-комуністів про скасування постанови Президії про заборону діяльності Компартії України.

Процедурні питання, проти тривалого обговорення яких завжди так активно виступають виборці, тільки на перший погляд здаються неістотними. Обговорення їх завжди має принциповий характер, бо визначають вони головні напрями й концепцію усієї роботи сесії.

Найтриваліша дискусія виникла навколо трьох пропозицій: про довіру прокуророві республіки М. Потебеньку, про обговорення позиції засобів масової інформації під час путчу й після нього і про пропозицію Потебенька — Коцюби затверджувати на сесії післяпутчові рішення Президії парламенту й оголосити недовіру її членам.

Прокурор України М. Потебенько з проголошенням Акта незалежності опинився, м'яко кажучи, у двозначному становищі. Він нібито і є, і нібито його нема, бо в Конституції республіки записано, що Генерального прокурора України затверджує Верховна Рада. Цього не було, а М. Потебенька призначив Генеральний прокурор СРСР. Та найбільше незадоволення депутатів викликав навіть не цей факт, а невизначена і навіть, на думку багатьох депутатів від обох фракцій, заохочувальна позиція прокуратури й особисто її керівника під час заколоту. Хто-хто, а прокурор-законник не міг не бачити незаконності і неконституційності дій ДКНС і не засудити ці дії. Цього не було зроблено, в інших звинуваченнях розбереться депутатська комісія, а долю прокуратури й М. Потебенька вирішить сесія, як і належить, згідно з Конституцією та постановою Верховної Ради від 24 жовтня минулого року про верховенство республіканських законів над союзними. М. Потебенько усі звинувачення на свою адресу рішуче відкинув.

Пропозиція М. Потебенька та О. Коцюби про затвердження рішень Президії за період 25—30 серпня з мотивацією: вони, мовляв, порушують інші нормативні рішення, теж мала свої «підводні камені». Як я вже писав про це, частина з революційних рішень Президії могла бути просто скасована, а це сьогодні Україні однозначно не потрібно. Тому депутати, які виступили проти, резонно й заявили: якщо виходити з логіки Потебенька — Коцюби, то доведеться затверджувати й укази та постанови, підписані ще Валентиною Шевченко... Під тиском опонентів, мені здається, не втримався О. Коцюба й «відкрив карти»: головна претензія була до постанови про заборону діяльності Компартії України від 30 серпня. Дійшло навіть до порівняння сьогоднішньої України з фашистськими Італією, Німеччиною, Іспанією та Чілі, де свого часу теж були заборонені компартії. Та депутати вирішили так: оскільки чинна Конституція надає право Президії контролювати дію законів і видавати укази, які не порушують інші нормативні акти, то всі її рішення є законними, окрім постанови, що внесла зміни до Закону про місцеві Ради та місцеве самоврядування. Цю постанову і затверджуватиме після обговорення сесія. Знову постало питання про долю 17 тисяч підписів виборців Києва, які вимагали відкликання О. Коцюби. Прийняли депутати й рішення ознайомити депутатів з матеріалами, які доводять причетність Компартії України до путчу. Питання про недовіру Президії відпало саме по собі.

Питання про засоби масової інформації «не пройшло», і можна тільки пошкодувати, що депутати забули, яку роль відіграють преса, телебачення, радіо у формуванні громадської свідомості і на які дії можуть «подвигнути» наших людей, які звикли вірити тому, що написано в газетах або сказано диктором.

Проект закону С. Головатого особливих депутатських заперечень не викликав. Депутати, здається, зрозуміли, що Україна як держава без законів ні існувати, ні претендувати на міжнародне визнання не зможе. А оскільки процес нового законотворення є тривалим, то найкращий вихід з цієї ситуації — забезпечити правонаступництво новою Україною старого «спадку» УРСР й набути всіх ознак держави.

90 депутатів-комуністів виступили із заявою, в якій оголосили, що рішенням свого пленуму від 26 серпня (до речі, навряд чи законного, адже постанова Президії про тимчасове припинення діяльності партії була 25 серпня) Компартія України відокремлюється від КПРС і тому їй сьогодні для остаточного визначення потрібна не заборона, а надання можливості провести свій надзвичайний з'їзд і взагалі припинити слідчі дії щодо громадсько-політичних об'єднань республіки, бо путчу, мовляв, на Україні не було. Депутати оцінили це як елементарне пересмикування фактів, але остаточно визначитись має сесія.

Отже, робота почалася: «корабель» поплив.

Володимир СКАНЯ.

ЗАЯВА

ІНІЦІАТИВНОЇ ГРУПИ ОБ'ЄДНАННЯ «ДЕМОКРАТИЧНІ РЕФОРМИ УКРАЇНИ»

Події 19—21 серпня 1991 року виявили повну неспроможність державної системи СРСР і вищих державних чинників забезпечити мирний демократичний розвиток СРСР і союзних республік зокрема.

24 серпня Верховна Рада України проголосила незалежність України і зробила перший рішучий крок до демонтажу партійно-тоталітарної системи, до створення підвалин державної незалежності України.

Створилася якісно нова політична ситуація. Тепер тільки ми, громадяни України, маємо право вирішувати її долю, і ніякі структури колишнього СРСР не повинні втручатися в наші справи. І тому саме ми тепер повністю відповідаль за те, якою вона буде — незалежна Україна.

Чи стане вона справді демократичною?

Чи не відродиться в ній тоталітаризм у будь-якій формі?

Наш вибір: незалежність та правова демократія, які маємо будувати власноруч.

Наша мета: побудова шляхом реформ незалежної демократичної правової Української держави з ефективною ринковою економікою і соціальною захищеністю громадян.

Тим, хто поділяє такий вибір і таку мету — громадянам, депутатам усіх рівнів, уже створеним партіям, іншим суспільним організаціям,— ми пропонуємо створити громадянське об'єднання «Демократичні реформи України».

Ми закликаємо об'єднатися тих,

— хто визнає рівноправність людей, незалежно від їх вірувань, партійної, соціальної, національної чи іншої приналежності,

— хто намагається бути терпимим до інших думок, почуттів і віри,

— хто прагне до утвердження в нашому житті принципів свободи, справедливості та гуманізму,

— хто готовий докласти конструктивних зусиль до духовного, політичного, соціально-економічного та екологічного відродження України.

Але ми не будемо об'єднуватися з тими,

— хто виступає за збереження радянської моделі соціалізму або за право панування держави в економіці;

— хто вважає, що права класу або партії вищі за права людини, або що заради побудови справедливого суспільства можна встановлювати диктатуру;

— хто не визнавав права українського народу на національний розвиток і організовував його русифікацію, паплюжив культуру України, зневажав її мову і звичаї.

З іншого боку, ми не будемо об'єднуватися з тими,

— хто виступає за заборону самих ідей соціалізму або вважає, що держава зовсім не має права впливати на економіку;

— хто віддає перевагу національним або партійним інтересам над загальнолюдськими і вважає, що Україна має бути тільки для українців;

— хто не визнає права на вільний розвиток кожної національної меншості в Україні або зневажає культуру будь-якої національної меншості, її мову чи звичаї.

Прагнемо зробити Україну державою,

— що не сповідує національну замкненість;

— суверенність якої визнається світовим співтовариством;

— що бере участь у загальноєвропейському і світовому процесах;

— політичний устрій якої забезпечує дотримання міжнародно визнаних громадянських і політичних прав людини;

— економіка якої забезпечує реалізацію основних економічних, соціальних і культурних прав всіх громадян.

Але не ставимо собі за мету «будівництво» якогось заздалегідь сконструйованого суспільства. Наше завдання — формування політичних і правових умов для свободи творчої діяльності всіх людей на землі України.

Ми переконані, що свобода думки, свобода слова і свобода підприємництва — необхідні передумови добробуту і духовного розквіту нашої України.

Першочерговий крок до жаданої свободи — подолання цивілізованим шляхом підпорядкування України структурам колишнього Союзу.

Ми усвідомлюємо, що сьогодні необхідно разом з демократичними силами суб'єктів колишнього Союзу РСР вжити спільних заходів, аби запобігти неконтрольованому розпаду економічних зв'язків між згаданими суб'єктами. На перехідний період для підтримки систем життєзабезпечення населення і функціонування народного господарства доцільним є створення тимчасових міждержавних структур за участю зацікавлених сторін на паритетних засадах.

Вважаємо за необхідне забезпечити захист громадянських прав громадян колишнього Союзу РСР незалежно від їх походження та місця проживання і надання їм реальних можливостей вибору бажаного громадянства в нових незалежних державах.

Вважаємо, що Україна разом з іншими державами — суб'єктами колишнього Союзу — повинна взяти на себе відповідальність за виконання своєї частини обов'язків щодо підписаних СРСР договорів, які гарантують міжнародну безпеку і стабільність.

Вважаємо, що в нинішній ситуації розпаду колишнього Союзу необхідним є створення Співдружності незалежних держав, а саме — нової ефективної колективної системи військово-стратегічного, економічного, науково-технічного, екологічного та культурного співробітництва незалежних держав на добровільній, договірній, взаємовигідній основі.

Таке співробітництво допоможе не тільки швидше подолати глибинні політичні причини заколоту, але й вирішити ті соціально-економічні проблеми, на яких спекулювали путчисти.

Для їх вирішення необхідне як радикальне покращення правових умов вільної економічної діяльності, так і практична робота, спрямована на створення механізмів їх реалізації. Це потребує об'єднання прихильників демократичних реформ з числа діячів культури та науки, висококваліфікованих спеціалістів виробництва й управління. Їх досвід і компетентність необхідні для швидкої та ефективної демонополізації і приватизації державної власності, створення ринкової інфраструктури вільного обігу товарів, капіталів і праці.

Ми певні, що об'єднання сил конструктивної демократії заради проведення радикальних демократичних реформ в Україні здатне забезпечити вирішення непростих проблем нашого життя та відкрити шлях до добробуту і щастя всіх громадян української держави.

Закликаємо всіх громадян, незалежно від їх минулої або сучасної партійної приналежності, всіх, хто згоден з проголошеними вище цілями і принципами,— до плідної спільної праці, до узгоджених дій.

Пропонуємо провести установчу конференцію об'єднання громадян, партій та громадських організацій «Демократичні реформи України» у вересні-жовтні 1991 року.

Київ, 3 вересня 1991 р.

Амосов М., народний депутат СРСР; Білоусенко О., Гетьман В., Голубець М. — народні депутати України; Гончар О. — народний депутат СРСР; Гриньов В., заступник Голови Верховної Ради України, Ємець О., Євтухов В., Костенко Ю., Крижанівський В., Кучма Л. — народні депутати України; Плющ І., перший заступник Голови Верховної Ради України; Рябченко С., народний депутат СРСР; Следнєв В., Сметанін В., Філенко В. — народні депутати України; Хмелько В., співголова Координаційної Ради Партії демократичного відродження України; Чепурний А., Шишкін В. — народні депутати України; Щербак Ю., народний депутат СРСР; Юхновський І., народний депутат України.

—Фо

ПЛЕЧЕ Д

Це ТАРСівське фото останнім часом у різних варіаціях обійшло майже всі некомуністичні газети України. Але проводилася в цьому зв'язку досить пряма аналогія: погляньте, мовляв, ось він — брежнєвець нашого часу (зліва направо: Григорій Харченко — до 24 серпня цього року другий секретар ЦК КПУ, Леонід Брежнєв, Михайло Всеволожський — персональний пенсіонер союзного значення, колишній незмінний секретар Запорізького обкому КПУ і член ЦК КПРС). Але авторів публікацій захльостували емоції, а не доказовість, адже вираз обличчя на «історичному» фото у Григорія Харченка промовляє сам за себе. Та не слід звинувачувати людину в тому, що вона віддана справі й духу покійного «вірного ленінця». Просто слід розповісти виборцям, яка це людина, аби вони знали, варто чи не варто голосувати за партійного боса, представлятиме він їхні інтереси чи не їхні.

Варто нагадати. Здобувши місце в апараті ЦК КПРС завдяки лигачовській команді, Григорій Харченко «наводив порядок» в Прибалтиці та в Нагорному Карабасі, потім знову опинився в Запоріжжі і протягом кількох хвилин став першим секретарем обкому КПУ. Жодних альтернативних кандидатур тоді, звісно, не виникало. Депутатом обласної Ради став у віддаленому сільському районі. Коли ж було проголошено персону Григорія Харченка одночасно й головою обласної Ради, група депутатів відразу висловила протест і вимагала розслідування (але на той час, на благословенний час товариша Харченка, в Києві керувала Валентина Шевченко), бо вважали незаконним це обрання, та їхній голос не почули.

Про те, що вже за часів перебудови на Запоріжжі запанував ще міцніший комунізм, аніж у Москві та Ле-

нінград
взятій
Харчен
довник
ру, ан
і Єгор
«Праг
з плен
заголо
застосо
Михай
явлен
нали в
з вуст
апарат
пленум
стару
язовив
Харч
СРСР
сії з
Мо
ні кр
сокоп

—Три дні се

ДАВАЙ МАН

У дні путчу на Львівщині планувалась компартійна операція «Антрацит». При надзвичайній ситуації (а вона була неминучою у Галичині) на сигнал «антрацит» мала прозвучати відповідь «пароль-86», і центр, штаб перевороту місцевого масштабу було б перенесено зі Львова до Золочева. Та замість сигналу «антрацит» прозвучав «SOS». І... розпочалася опе-

рація
чівсь
родн
шенн
прот
«пра
Рада
яка
«Роз
Раду
нули
колиі
ві б
ву р

КИЯНИ ОБ

3-го вересня завершила свою роботу шоста надзвичайна сесія Київради, яка задовольнила відставку голови Київради та міськвиконкому Григорія Малишевського за станом здоров'я і прийняла ряд важливих рішень.

Зокрема, відновлено права президії Київради на ухва-

лу р
пете
виня
ком
Пр
одно
чою
рів
Київ

—Продиктовано в номер—

ТРИВОЖНІ ДНІ У ТБІЛІСІ

За повідомленнями засобів масової інформації, в понеділок біля тбіліського Будинку кіно сталися сутички між республіканським ЗМОПом і учасниками мітингу, організованого Національно-демократичною партією Грузії. Внаслідок сутичок є поранені. Чим викликано загострення ситуації в цій південній республіці, яке там становище зараз? — з такими запитаннями наш кореспондент Ігор Грушко звернувся вчора по телефону до відповідального секретаря грузинської парламентської газети «Свободная Грузия» Артема Акопова. Ось що він повідомив:

— Вважаю, що найкраще про причини понеділкових заворушень сказано в сьогоднішній заяві прес-служби нашого президента. Ось послухайте, що в ній говориться: «Республіка Грузія, яка послідовно здійснює демократичні перетворення, вперше в Радянському Союзі провела багатопартійні вільні вибори до парламенту і органів місцевого самоврядування, оголосила про відновлення державної незалежності 9 квітня нинішнього року, після провалу путчу в Москві стоїть на порозі визнання свого національного суверенітету міжнародним співтовариством.

Разом з тим, у Грузії ще існують деструктивні сили, які належать до збройної опозиції, зокрема угруповання, яке називає себе НДП і яке останнім часом неодноразово вдавалося до антиконституційних дій. Прикладом їх можуть бути масові безпорядки та збройні ексцеси, організовані цією партією в столиці Грузії 2 вересня, які призвели до тілесних ушкоджень мирним громадянам і представникам правоохоронних органів. НДП, яка виступає під псевдодемократичними і псевдопатріотичними гаслами, закликала до страйків, конфронтації з Радянською Армією, громадянської непокори, а також до повалення законно обраного народом уряду Грузії. Таким чином, населення республіки підштовхувалося до братовбивчої війни. Обраний Республікою Грузія конституційний шлях здобуття незалежності, як видно, не влаштовує певні опозиційні сили в Грузії, які через порушення громадського порядку і здійснення кримінальних дій дискредитують не тільки керівництво республіки, а й усю демократичну Грузію в очах світової громадськості.

Тому грузинське керівництво, що виступає гарантом законних прав і свобод громадян, буде й надалі рішуче класти край антиконституційним діям, йти по шляху національного відродження і побудови правової держави».

— Артеме, а як ви особисто оцінюєте події у Тбілісі?

— Як на мене, то цих людей, що, до речі, стояли біля витоків грузинського демократичного руху, мабуть, не влаштовує політика мирного конституційного здобуття Грузією незалежності, яку здійснює президент З. Гамсахурдіа. Вони займають радикальніші позиції. Хочу, однак, зазначити, що ця партія нечисленна і не може бути серйозною опозицією урядові і президенту, який обраний більшістю громадян Грузії.

— А яка зараз ситуація у Тбілісі?

— Сьогодні все спокійно. У вівторок ввечері НДП ще раз намагалась організувати мітинг, але він був недовгочасним і малочисленним. Щодо кількості постраждалих під час сутичок у понеділок, то, за нашими даними, в лікарнях перебуває 6 чоловік.

...ЧНІ РЕФОРМИ УКРАЇНИ»

...й крок до ...и — подолан... шляхом під... України струк... ...го Союзу.

...ємо, що сьо... ...разом з де... ...лами суб'єк... Союзу РСР ...заходів, аби ...трольованому ...чних зв'язків ...суб'єктами. ...період для ...життєзабез... ...ня і функ... ...одного госпо... ...є створен... ...міждержавних ...стю зацікав... ...паритетних

...необхідне за... ...громадянсь... ...дян колишньо... ...залежно від ...та місця про... ...ня їм реаль... ...вибору ба... ...ва в нових ...авах.

...о Україна ра... ...ржавами — ...шнього Сою... ...взяти на себе ...за виконан... ...обов'язків ...СРСР дого... ...тую міжна... ...стабільність. ...о в нинішній ...колишнього ...и є створен... ...незалежних ...— нової ефе... ...ної системи ...гічного, еко... ...ково-технічно... ...та культур... ...ництва неза... ...на добровіль... ...взаємовигід...

...ятництво до...

...М., народний ...СРСР; Білоу... ...Гетьман В., ...М. — народні ...України; Гон... ...народний де... ...Р; Гриньов В., ...Голови Вер... ...ради України, ...Євтухов В., ...Ю., Крижанів... ...Кучма Л. — ...депутати Украї... ...І., перший за... ...Голови Верхов...

поможе не тільки швидше подолати глибинні політичні причини заколоту, але й вирішити ті соціально-економічні проблеми, на яких спекулювали путчисти.

Для їх вирішення необхідне як радикальне покращення правових умов вільної економічної діяльності, так і практична робота, спрямована на створення механізмів їх реалізації. Це потребує об'єднання прихильників демократичних реформ з числа діячів культури та науки, висококваліфікованих спеціалістів виробництва й управління. Їх досвід і компетентність необхідні для швидкої та ефективної демонополізації і приватизації державної власності, створення ринкової інфраструктури вільного обігу товарів, капіталів і праці.

Ми певні, що об'єднання сил конструктивної демократії заради проведення радикальних демократичних реформ в Україні здатне забезпечити вирішення непростих проблем нашого життя та відкрити шлях до добробуту і щастя всіх громадян української держави.

Закликаємо всіх громадян, незалежно від їх минулої або сучасної партійної приналежності, всіх, хто згоден з проголошеними вище цілями і принципами,— до плідної спільної праці, до узгоджених дій.

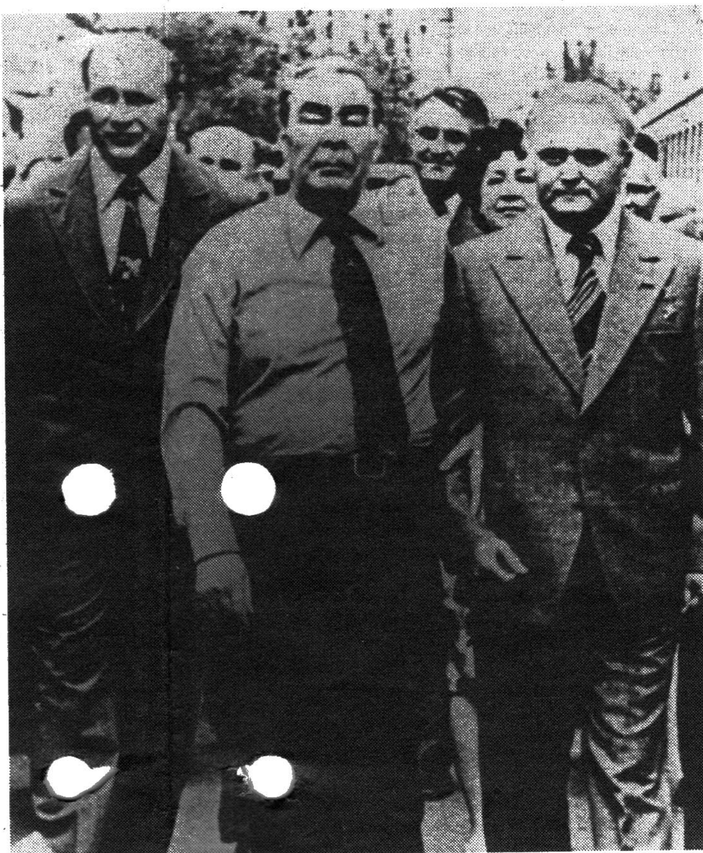
Пропонуємо провести установчу конференцію об'єднання громадян, партій та громадських організацій — «Демократичні реформи України» у вересні-жовтні 1991 року.

Київ, 3 вересня 1991 р.

ної Ради України; Рябченко С., народний депутат СРСР; Слєднєв В., Сметанін В., Філенко В. — народні депутати України; Хмелько В., співголова Координаційної Ради Партії демократичного відродження України; Чепурний А., Шишкін В. — народні депутати України; Щербак Ю., народний депутат СРСР; Юхновський І., народний депутат України.

Фото на згадку

ПЛЕЧЕ ДО ПЛЕЧА

Це ТАРСівське фото останнім часом у різних варіаціях обійшло майже всі некомуністичні газети України. Але проводилася в цьому зв'язку досить пряма аналогія: погляньте, мовляв, ось він — брежнєвець нашого часу (зліва направо: Григорій Харченко — до 24 серпня цього року другий секретар ЦК КПУ, Леонід Брежнєв, Михайло Всеволожський — персональний пенсіонер союзного значення, колишній незмінний секретар Запорізького обкому КПУ і член ЦК КПРС). Але авторів публікацій захльостували емоції, а не доказовість, адже вираз обличчя на «історичному» фото у Григорія Харченка промовляє сам за себе. Та не слід звинувачувати людину в тому, що вона віддана справі й духу покійного «вірного ленінця». Просто слід розповісти виборцям, яка це людина, аби вони знали, варто чи не варто голосувати за партійного боса, представлятиме він їхні інтереси чи не їхні.

Варто нагадати. Здобувши місце в апараті ЦК КПРС завдяки лигачовській команді, Григорій Харченко «наводив порядок» у Прибалтиці та в Нагорному Карабасі, потім знову опинився в Запоріжжі і протягом кількох хвилин став першим секретарем обкому КПУ. Жодних альтернативних кандидатур тоді, звісно, не виникало. Депутатом обласної Ради став у віддаленому сільському районі. Коли ж було проголошено персону Григорія Харченка одночасно й головою обласної Ради, група депутатів віддразу висловила протест і вимагала розслідування (але на той час, на благословенний час товариша Харченка, в Києві керувала Валентина Шевченко), бо вважали незаконним це обрання, та їхній голос не почули.

Про те, що вже за часів перебудови на Запоріжжі запанував ще міцніший комунізм, аніж у Москві та Ленінграді (комунізм в окремо взятій області) і що Григорій Харченко — більший послідовник соціалістичного вибору, аніж Михайло Горбачов і Єгор Лигачов укупі, детально розповіла комуністична «Прав... вмістив звіт з пленуму обкому ...У під заголовком «Ностальгія за застоєм». Погрози на адресу Михайла Горбачова і «новоявлених демократів» пролунали кілька років тому саме з вуст запорізьких компартапаратників. Так що подібні пленуми яскраво і надихали стару гвардію крючкових і язових. До речі, ...Григорій Харч... у Верхо... Ради СРСР увійшов саме до комісії з питань оборони і КДБ.

Можна б наводити численні круті висловлювання високопоставленої особи щодо кооперативів і фермерів, «ідеологічних диверсантів» і «відщепенців»... Але — це його переконання, то нехай вони залишаються при ньому. А ми лише наведемо одну цитату з офіційного повідомлення — «Постанови Пленуму ЦК Компартії України від 26 серпня 1991 року», де у пункті третьому сказано: «На період тимчасового припинення діяльності партійних структур компартії України у зв'язку з постановою Президії Верховної Ради України доручити представляти її інтереси тт. Мармазову Є. В., Морозу О. О., Дорогунцову С. І., Петренку В. В., Курашику В. В., Бойку І. В., Тризні В. С., **Харченку Г. П....»**

Олександр МИХАЙЛЮТА.

Три дні серпня: факти, біль, надія

ДАВАЙ МАНДАТ, ІДИ ДОДОМУ

У дні путчу на Львівщині планувалась компартійна операція «Антрацит». При надзвичайній ситуації (а вона була неминучою у Галичині) на сигнал «антрацит» мала прозвучати відповідь «пароль-86», і центр, штаб перевороту місцевого масштабу було б перенесено зі Львова до Золочева. Та замість сигналу «антрацит» прозвучав «SOS». І... розпочалася операція по саморозпуску Золочівської районної Ради народних депутатів. За таке рішення на позачерговій сесії протолосувала більшість «правих» і «лівих» депутатів. Рада чи не вперше виявила одностайність із громадою, яка скандувала на вулиці: «Розпустити прокомуністичну Раду!» Пікетувальники згорнули транспаранти лише тоді, коли після бурхливих дебатів було обрано нового голову районної Ради. Ним став депутат районної та обласної Рад І. Цибульський.

А, може, пікетувальники поквапилися? Зрештою, саморозпуск — найлегший спосіб уникнути відповідальності. Невипадково ж саме Золочів було обрано плацдармом для «горючого «антрациту».

Оксана ТЕЛЕНЧІ, власний кореспондент «Голосу України».

Львівська область.

Коротко

КИЯНИ ОБИРАТИМУТЬ МЕРА

3-го вересня завершила свою роботу шоста надзвичайна сесія Київради, яка задовольнила відставку голови Київради та міськвиконкому Григорія Малишевського за станом здоров'я і прийняла ряд важливих рішень.

Зокрема, відновлено права президії Київради на ухвалу рішень, віднесених до компетенції сесії міськради. За винятком тих, що стосуються компетенції сесії.

Президії міськради доручено звернутися до президії Верховної Ради України із законодавчою ініціативою щодо виборів мера столиці жителями Києва.

Депутати підтвердили правильність рішення міськвиконкому про демонтаж монумента Жовтневої революції на майдані Незалежності.

Володимир СТАНІСЛАВЧИК.

Київ.

...У ТБІЛІСІ

...онтації з Радя... ...громадянсь... ...також до по... ...обраного на... ...Грузії. Таким ...республіки ...до братовби... ...аний Республі... ...конституційний ...незалежності, ...лаштовує певні ...в Грузії, які ...громадсь... ...здійснення ...дискредиту... ...ервництво ре... ...демократич... ...світової гро...

...ське керівниц... ...гарантом за... ...свобод грома... ...надалі рішуче ...антиконституцій... ...шляху націо... ...родження і по... ...держави».

— Артеме, а як ви особисто оцінюєте події у Тбілісі?

— Як на мене, то цих людей, що, до речі, стояли біля витоків грузинського демократичного руху, мабуть, не влаштовує політика мирного конституційного здобуття Грузією незалежності, яку здійснює президент З. Гамсахурдіа. Вони займають радикальніші позиції. Хочу, однак, зазначити, що ця партія нечисленна і не може бути серйозною опозицією урядові і президенту, який обраний більшістю громадян Грузії.

— А яка зараз ситуація у Тбілісі?

— Сьогодні все спокійно. У вівторок ввечері НДП ще раз намагалась організувати мітинг, але він був недовгочасним і малочисленним. Щодо кількості постраждалих під час сутичок у понеділок, то, за нашими даними, в лікарнях перебуває 6 чоловік.

Телеграфним рядком з Чернігова

КОМУНІСТИ, ВСТУПАЙТЕ В ПАРТІЮ!

Координаційна рада Чернігівської регіональної організації ПДВУ звернулася до рядових членів КПРС, а також депутатів місцевих Рад, які не підтримали путчистів, із закликом вступати до їхньої партії для спільної роботи на благо України.

ПЕРШИМИ

в області відсвяткували проголошення незалежності України трудівники колгоспу імені Шевченка. З цієї нагоди у селі відбулося кінно-спортивне свято, у якому взяли участь 10 козаків з київської фірми «Довір'я», місцеві любителі верхової їзди. Голову колгоспу О. Овдія урочисто прийняли у козаки.

У ГОЛОВНІЙ РОЛІ — Л. ЛУК'ЯНЕНКО

У Хрипівці Городнянського району пройшли зйомки майбутнього фільму про народного депутата України, голову УРП Левка Лук'яненка.

ПІШЛА ІНШИМ ШЛЯХОМ

Після перевороту районна газета «Шляхом комунізму» вирішила піти іншим шляхом і стала називатися «Інформаційним вісником Чернігівського району».

СПРИТНІ ЗАКОНОЗНАВЦІ

У райгазеті «Наше слово» її редактор С. Народенко опублікував протест у зв'язку з порушенням Закону про пресу СРСР у районі: комісія, яка опечатувала райком партії, примусила фотокореспондента І. Шульгу, котрий знімав цей протест, засвітити плівку. Щоправда, беззаконня було здійснено на «законній» підставі — адже власного закону про пресу Україна поки що не має.

ПРОСМОЛИЛИ СОВІСТЬ

Цистерну бітуму — 47 тонн смолистої речовини — злив біля залізничної колії у Городні колгосп імені Леніна. Забруднити навколишнє середовище вирішили, аби не сплачувати штраф за простій цистерни, вміст якої колгоспові виявився непотрібним.

ПОЧАЛОСЯ

Вдвічі збільшилась кількість бажаючих навчатися українською мовою у Чернігівській середній школі № 1 після проголошення незалежності України.

Сергій ПАВЛЕНКО, власний кореспондент «Голосу України».

БЕЗ...

І знов... телефону... зу вже ... та повед... ря ...ня сьогоден... ють в іст... певних д...

Отож ... сії Верхо... наш чита... ка Крим... зацікави... же ані с... трансляці... ме Укра... загальнос... слювалис... ного з'із... СРСР, а ... юзній та ... ної Ради ... роботу ж... ментарів ... Дивно...

Ще бі... ла та об... про тран... лу у Сі...

Л...

Так на... перший ... но вищ... новники ... зація Сп... раїни і ... тальне с... ласного ... го фонд...

Редакт... ник-сатир... «Головно... висвітлен... цесу в ... дію, що... ник» ста... який об'... за все ... манітніст... тичну, т... міка вел... ності, по...

Необх... газети н... тианою,...

О, лю...

П... ТАР...

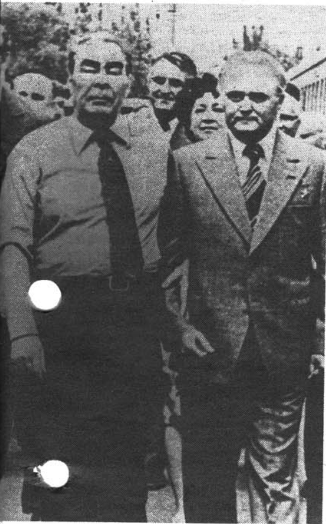
Під ч... ня Укра... неві мо... тобус з... Никель... діями, ... їхній ... бав ту... расової ... землі, д... відпочи... чик об... ність ф... десятні...

Як ба... гендлюк... ними с... 6 гетьм... рині, на... Мурман... ленко ж ... сму безз...

науко... ститу... демії ... Суми...

а згадку

О ПЛЕЧА

нізм в окремо
і що Григорій
більший послі-
стичного вибо-
айло Горбачов
укупі, деталь-
комуністична
стив звіт
кому ...У під
остальгія за
ози на адресу
чова і «ново-
ратів» пролу-
ків тому саме
ьких компарт-
ак що подібні
аз і надихали
крючкових і
чі, ...ригорій
ерхо... Раді
саме до комі-
борони і КДБ.
водити числен-
овлювання ви-
і особи щодо

кооперативів і фермерів, «ідеологічних диверсантів» і «відщепенців»... Але — це його переконання, то нехай вони залишаються при ньому. А ми лише наведемо одну цитату з офіційного повідомлення — «Постанови Пленуму ЦК Компартії України від 26 серпня 1991 року», де у пункті третьому сказано: «На період тимчасового припинення діяльності партійних структур компартії України у зв'язку з постановою Президії Верховної Ради України доручити представляти її інтереси тт. Мармазову Є. В., Морозу О. О., Дорогунцову С. І., Петренку В. В., Курашику В. В., Бойку І. В., Тризні В. С., **Харченку Г. П....»**

Олександр МИХАЙЛЮТА.

ракти, біль, надія

Т, ІДИ ДОДОМУ

озпуску Золо-
ної Ради на-
ів. За таке рі-
черговій сесії
більшість
вих» депутатів.
ерше виявила
із громадою,
а на вулиці:
рокомуністичну
альники згор-
нти лише тоді,
рхливих деба-
о нового голо-
ади. Ним став

депутат районної та обласної Рад І. Цибульський.

А, може, пікетувальники поквапилися? Зрештою, саморозпуск — найлегший спосіб уникнути відповідальності. Невипадково ж саме Золочів було обрано плацдармом для горючого «антрациту».

Оксана ТЕЛЕНЧІ,
власний кореспондент «Голосу України».

Львівська область.

отко

ТИМУТЬ МЕРА

есених до ком-
міськради. За
що стосуються
ії.
ради доручено
резидії Верхов-
и із законодав-
о щодо вибо-
иці жителями

Депутати підтвердили правильність рішення міськвиконкому про демонтаж монумента Жовтневої революції на майдані Незалежності.

Володимир СТАНІСЛАВЧИК.

Київ.

Телеграфним рядком з Чернігова

КОМУНІСТИ, ВСТУПАЙТЕ В ПАРТІЮ!

Координаційна рада Чернігівської регіональної організації ПДВУ звернулася до рядових членів КПРС, а також депутатів місцевих Рад, які не підтримали путчистів, із закликом вступати до їхньої партії для спільної роботи на благо України.

ПЕРШИМИ

в області відсвяткували проголошення незалежності України трудівники колгоспу імені Шевченка. З цієї нагоди у селі відбулося кінно-спортивне свято, у якому взяли участь 10 козаків з київської фірми «Довір'я», місцеві любителі верхової їзди. Голову колгоспу О. Овдія урочисто прийняли у козаки.

У ГОЛОВНІЙ РОЛІ — Л. ЛУК'ЯНЕНКО

У Хрипівці Городнянського району пройшли зйомки майбутнього фільму про народного депутата України, голову УРП Левка Лук'яненка.

ПІШЛА ІНШИМ ШЛЯХОМ

Після перевороту районна газета «Шляхом комунізму» вирішила піти іншим шляхом і стала називатися «Інформаційним вісником Чернігівського району».

СПРИТНІ ЗАКОНОЗНАВЦІ

У райгазеті «Наше слово» її редактор С. Нароненко опублікував протест у зв'язку з порушенням Закону про пресу СРСР у районі: комісія, яка опечатувала райком партії, примусила фотокореспондента І. Шульгу, котрий знімав цей протест, засвітити плівку. Щоправда, беззаконня було здійснено на «законній» підставі — адже власного закону про пресу Україна поки що не має.

ПРОСМОЛИЛИ СОВІСТЬ

Цистерну бітуму — 47 тонн смолистої речовини — злив біля залізничної колії у Городні колгосп імені Леніна. Забруднити навколишнє середовище вирішили, аби не сплачувати штраф за простій цистерни, вміст якої колгоспові виявився непотрібним.

ПОЧАЛОСЯ

Вдвічі збільшилась кількість бажаючих навчатися українською мовою у Чернігівській середній школі № 1 після проголошення незалежності України.

Сергій ПАВЛЕНКО, власний кореспондент «Голосу України».

Зворотний зв'язок

ЯК ТЕЛЕРАДІО БЕЗ ГОЛІВ ЛИШИЛОСЯ

І знову до нашої редакції телефонують читачі. Цього разу вже не йдеться про путч та поведінку керівників різного рівня під час нього. Реалії сьогодення поступово витісняють в історію події трьох серпневих днів.

Отож у день відкриття сесії Верховної Ради України наш читач з Красногвардійська Кримської АРСР вельми зацікавився, чому він не може ані слухати, ані дивитись трансляцію з сесійного залу саме України. Зате по першій загальносоюзній програмі транслювалися засідання надзвичайного з'їзду народних депутатів СРСР, а по другій (загальносоюзній та УТ-2) — сесія Верховної Ради Кримської АРСР. Про роботу ж українських парламентарів — ніде анічичирк. Дивно...

Ще більший подив викликала та обставина, що рішення про трансляцію з сесійного залу у Сімферополі Верховна Рада Кримської АРСР приймала, про українську сесію ніхто з тих, з ким вдалося зв'язатися, нічого не чув. Та й звідки? Начальник управління зв'язку Кримської АРСР — на сесії, щоправда, головний інженер цієї установи запевняє, що технічних ускладнень немає. Отже, телефоную у Комітет по теле- та радіомовленню. Голова у відпустці, заступник — на сесії. На моє запитання: «Та хіба ж може бути, щоб нікого з керівництва не виявилося?» секретар приймальні не без гумору відреагувала: «У країні таке буває, не те що в комітеті». Не пощастило з'ясувати причини такого становища і в Києві: тут голова Держкомітету по телебаченню і радіомовленню також був на сесії.

...Читач і газета залишилися без відповіді.

Катерина ВОРОНЕНКО, спеціальний кореспондент «Голосу України».

У світ

«ДОНЕЦЬК ЛІТЕРАТУРНИЙ»

Так називається щомісячник, перший номер якого нещодавно вийшов у світ. Його засновники — Донецька організація Спілки письменників України і Донецьке експериментальне об'єднання «Мир» обласного відділення Українського фонду миру.

Редактор газети, письменник-сатирик А. Наумов, сказав: «Головною нашою метою стане висвітлення літературного процесу в регіоні. Плекаємо надію, що «Донецьк літературний» стане творчим центром, який об'єднає всіх нас, і перш за все духовно. Ми за різноманітність — політичну, естетичну, тощо. Аби лише полеміка велась у рамках пристойності, поваги один до одного».

Необхідність появи такої газети на Донбасі була об'єктивною, адже лише у Донецькій області налічується близько 50 членів Спілки письменників України, в обласному центрі діють два літературні об'єднання. Згуртовано працюють початківці в інших містах. Але ознайомити з своєю творчістю читачів мають змогу лише одиниці, оскільки журнал «Донбас» виходить у світ раз на два місяці, колишні партійні газети друкували лише «паровози», а видавництво «Донбас» на порозі ринку відверто подалось у комерцію.

«Донецьк літературний» — двомовна газета, яка народилась у час, коли важко відроджується в шахтарському краї рідна мова. Хай щастить їй!

Юрій ДОЦЕНКО, власний кореспондент «Голосу України».

Донецьк.

О, люди, люди...

ПРОДАЄТЬСЯ ТАРАСОВА ГОРА

Під час святкування 500-річчя Українського козацтва у Каневі мою увагу привернув автобус з табличкою «Воркута — Никель». Познайомилася з водіями, і вони розповіли, що їхній гігант-комбінат придбав тут, на горі, поблизу Тарасової могили, чималий шмат землі, де зводить власну базу відпочинку. Ще один майданчик обживає якась з югославських фірм, заплативши кілька десятків мільйонів доларів.

Як бачимо, прецеденти, коли гендлюють нашими національними святинями, є. Взяти хоча б гетьманський палац у Батурині, на який накинуло оком Мурманське пароплавство. Далеко ж ми можемо зайти у своєму безпам'ятстві.

Лідія ШЕРЕМЕТ, науковий співробітник Інституту металофізики Академії наук України.

Суми.

Біда

ГЕНДЛЬ ІЗ СМЕРТЕЛЬНИМ ФІНАЛОМ

У дні державного перевороту до Херсона зателефонував посол СРСР у Польщі і повідомив про біду, яка сталася з великою групою херсонських туристів.

Спершу наші співвітчизники хотіли побувати у Чехо-Словаччині, але у зв'язку із заколотом у нашій країні їх туди не пустили. Херсонці вирішили гендлювати у Польщі. По дорозі додому автобус, у якому було 40 чоловік, упав у 26-метрову прірву неподалеко від польського міста Пшемисль. Вісім чоловік загинуло, троє перебувають у критичному стані, дев'ятеро — у тяжкому, восьмеро одержали травми, двоє легко поранені.

Туристи вже прибули у Херсон, ведеться слідство, яке має встановити причини аварії. Поїздку організувало мале підприємство туристичного агентства «Таврія».

Іван КАЛИНИЧЕНКО, власний кореспондент «Голосу України».

ПОГОДА

Сьогодні на Україні без опадів, завтра у північній половині невеликі дощі. Вітер північно-західний і західний, помірний. Температура вдень 21—27, завтра у північній половині 17—23, вночі 7—13 градусів.

По Київській області сьогодні вдень без опадів, вітер північно-західний, 5—8 метрів на секунду. Температура 21—26 градусів.

Фото Леоніда ПІДЛУЖНОГО.

Черговий по випуску новин Костянтин ПАРИШКУРА. Тел. 446-61-13.

СЛУЖИТИ УКРАЇНІ

ЗВЕРНЕННЯ військовослужбовців, робітників і службовців Комітету державної безпеки України до українського народу

Ми, працівники Комітету державної безпеки України, звертаємось до народу України та Верховної Ради в зв'язку з прийняттям Акта про проголошення незалежності України та створення самостійної Української держави і висловлюємо своє схвалення цього рішення, прийнятого представниками українського народу 24 серпня 1991 року. Ми запевняємо, що будемо вірними Конституції України, суворо дотримуватимемось законів нашої незалежної держави.

Доводимо до відома українського народу, що працівники Комітету державної безпеки України у важкий для всіх нас час, в дні антиконституційного, антидемократичного державного перевороту 19—21 серпня, робили все необхідне, щоб не пролилась людська кров, керувалися виключно положеннями Конституції та Декларації про державний суверенітет України, рішеннями Президії Верховної Ради республіки.

Ми шануємо світлу пам'ять полеглих у боротьбі за демократію та прогрес під час спроби штурму Верховної Ради Росії і схиляємо перед ними голову.

В умовах надзвичайно складної політичної ситуації, кризового стану економіки, розгулу злочинності, погіршення життєвого рівня трудящих вважаємо, що проголошення незалежності Української держави, реалізація антикризових заходів урядом республіки дають безперечну й унікальну можливість вивести Україну з безвиході. Але всі ці проблеми можуть бути вирішеними лише за умов консолідації суспільства, високої політичної і правової культури, громадянського почуття обов'язку і відповідальності за долю Батьківщини, її народів та кожного з багатонаціональної сім'ї України.

Враховуючи це, ми запевняємо, що сучасне покоління співробітників державної безпеки служить і надалі буде служити лише інтересам людей, стояти на позиціях беззастережного дотримання Закону, поваги до особистості, пріоритету соціальної справедливості, дбайливого захисту цілісності та суверенітету України.

І щоб досягти цього, ми розраховуємо перш за все на моральну підтримку нашого народу.

Ми звертаємось до Верховної Ради з проханням прискорити прийняття Закону про органи державної безпеки України з тим, щоб проводити свою діяльність виключно в межах забезпечення конституційних прав та свобод громадян, зовнішньої та внутрішньої безпеки республіки.

Ми повністю підтримуємо департизацію правоохоронних органів, яка цілком забезпечує виконання нами функцій захисту республіки лише на основі Конституції та законів України незалежно від рішень політичних партій та масових громадських рухів.

Сьогодні зберегти та зміцнити Україну, стабілізувати економіку, підняти життєвий рівень народу можливо лише шляхом об'єднання зусиль усіх громадян республіки, незалежно від їх політичних поглядів та уподобань.

Народ України і надалі може бути впевнений в нашій відданості справі захисту його національних інтересів.

Одержавши звернення військовослужбовців, робітників і службовців КДБ України до українського народу, редакція вирішила не обмежуватися його появою на газетних шпальтах, а взяти інтерв'ю у першого заступника голови КДБ України Миколи Михайловича ШАМИ.

— Читаючи звернення, видно, що три дні путчу були певним уроком для органів державної безпеки. Які ж висновки ви зробили!

— Перш за все, впевнено констатую, що злочинній хунті не вдалося втягнути в антиконституційні дії співробітників органів державної безпеки України. Всі акції, що планувалися змовниками, як і накази колишнього керівника центрального апарату КДБ, нами ігнорувалися. Ми залишились вірними українському народові, законам і Конституції України. Всі як один засудили дії авантюристів, відмежувавшись від Крючкова, який Україну знав лише здаля, поверхово і розраховував на сліпу покору і підтримку нами державного перевороту. Але він прорахувався. Це і є нашим основним висновком і нашою гордістю за людей, які не зламалися у ті дні. Крім того, події дали привід для суто професійних висновків. Мова йде про необхідність кардинального поліпшення аналітичної роботи, вдосконалення системи проходження інформації в органах держбезпеки та інше.

— Але хіба може й далі функціонувати такий монополіст, могутнє відомство, яким до цього часу був КДБ, в межах тих структур, які тотально охоплювали всі сфери життя!

— Звичайно, ви маєте рацію. Проголошення Акта про незалежність зумовило необхідність кардинальних перетворень державних структур управління, серед яких і реформування органів державної безпеки. Подальші стосунки з КДБ СРСР в перехідний період повинні будуватися лише на паритетних началах, на основі міждержавних домовленостей по координації головних напрямків діяльності спецслужб. Відомчий монополізм в питаннях забезпечення національної безпеки буде ліквідований.

Ми внесли у Верховну Раду пропозиції про передачу наших архівів до держархівів України, чинної служби охорони КДБ під керівництво Верховної Ради, створення незалежного від КДБ відомства урядового зв'язку та шифрування. Активно розробляється проект концепції національної безпеки республіки, структур нового відомства. Це наші перші ініціативні кроки, за ними будуть інші з урахуванням рішень народу, парламентаріїв та Президії Верховної Ради.

— Миколо Михайловичу, своє перше запитання про уроки хочу трансформувати дещо в іншому плані. Зрозуміло, що органи державної безпеки в цілому підійшли до необхідності кардинального переосмислення своєї ролі у суспільстві. Але чи є у вашому відомстві люди протилежних поглядів!

— Інформація, що надходить з місць, має оптимістичний характер. Відверто кажучи, ми не виключали, що у когось виникнуть сумніви, хтось буде нещирий у своєму ставленні до проголошення Акта незалежності України, хтось злякається за свою майбутню долю, будучи причетним до органів держбезпеки взагалі. Не хочу повторюватись і дублювати текст звернення, але мушу сказати, що ми вивчали обстановку в колективах і дійшли висновку: змовників ніхто із співробітників не підтримав. Ми цілком впевнені, що серед нас немає зрадників.

Ще хочу сказати, що своєю участю в змові колишній голова КДБ СРСР заплямував органи державної безпеки. Це зрада не тільки Батьківщини, але й тисяч вірних Конституції, закону і народу співробітників державної безпеки. Не відчуваючи особистої провини за те, що трапилось 19—21 серпня, ми, як ніколи, потребуємо активної моральної підтримки і безмежно вдячні людям, які надають нам її.

З задоволенням відзначу, що, скажімо, в Тернополі, серед інших, дана й позитивна оцінка ролі УКДБ. На багатолюдному мітингу представник міської комісії по розслідуванню сказав, що комісія ознайомилась з усіма документами УКДБ за цей період і впевнилась, що місцеві співробітники відомства не були втягнуті у авантюрні дії «гекачепістів».

На позачерговій сесії Чернівецької обласної Ради відзначалось, що органи УКДБ діяли спокійно в суворій відповідності з Конституцією та законами України. Від них надходила об'єктивна інформація, що дозволило обласній Раді приймати правильні й виважені рішення, направлені на опір вимогам ДКНС, і була висловлена подяка за це УКДБ та іншим правоохоронним органам.

Такі ж приклади можна навести й з інших областей. Правда, заради об'єктивності, треба сказати, що не всюди дається така оцінка, але я вважаю, що, врешті-решт, люди зрозуміють нашу позицію і повірять нам.

Інтерв'ю взяла
Валентина
ОЛІЙНИЧЕНКО.

ЗВЕРНЕННЯ Верховної Ради України до солдатів і матросів, сержантів і старшин, прапорщиків і мічманів, офіцерів, генералів і адміралів військових частин, з'єднань і об'єднань Збройних Сил СРСР, що дислокуються на території України і за її межами

Дорогі товариші військовослужбовці!

Верховна Рада Української РСР, виходячи з смертельної небезпеки, яка нависла над Україною в зв'язку з державним переворотом в СРСР 19 серпня 1991 року, і реалізуючи положення Декларації про державний суверенітет України, проголосила 24 серпня 1991 року Україну незалежною демократичною державою.

Верховна Рада республіки прийняла постанову «Про військові формування на Україні» і підпорядкувала всі військові структури, розташовані в межах республіки, Верховній Раді України. Прийнято рішення про створення Міністерства оборони України. Уряду України доручено приступити до створення Збройних Сил України, Республіканської гвардії і підрозділу охорони Верховної Ради, Кабінету міністрів та Національного банку України.

Все це не спрямовано на зниження бойової готовності військ.

Прийняті законодавчі акти переслідують єдину гуманістичну мету — не допустити використання військ проти народу України та інших суверенних держав.

У Верховній Раді України відбулася робоча зустріч з командуючими військами військових округів і флоту, військових з'єднань центрального підпорядкування, які дислокуються на території України. В цій зустрічі взяв участь начальник Генерального штабу Збройних Сил СРСР генерал армії Лобов В. М. Досягнуто домовленості, що Кабінет міністрів України і Комісія Верховної Ради з питань оборони та державної безпеки вироблять спільно з Генеральним штабом Збройних Сил СРСР конкретні пропозиції з усього комплексу військових питань і внесуть їх на розгляд Верховної Ради України.

Звертаючись до Вас в такій складній суспільно-політичній ситуації, закликаємо Вас продовжувати нести військову службу, неухильно додержувати спокою і високої організованості, твердого уставного порядку і військової дисципліни, не залишати самовільно місцерозташування своїх військових частин і не допускати інших непродуманих дестабілізуючих дій.

Керівництво України вживає практичних заходів щодо забезпечення законних прав та інтересів усіх офіцерів і військовослужбовців. Верховна Рада України доручила Кабінету міністрів і відповідним комісіям Верховної Ради розробити пакет законопроектів з військових питань. Паралельно з цим ведеться робота по підготовці законопроектів щодо соціального і правового захисту військовослужбовців та їх сімей незалежно від національної належності. Матеріальне становище військовослужбовців, членів їх сімей буде захищено Верховною Радою та Урядом України. Гарантуємо всі законні пільги, пенсії, допомоги, якими раніше користувалися військовослужбовці і члени їх сімей.

Верховна Рада та Уряд України гарантують додержання прав усіх військовослужбовців, членів їх сімей, які надаються нині законодавством СРСР на території України, і не допустять обмежень законних прав військовослужбовців, членів їх сімей незалежно від національної належності, мови, ставлення до релігії, політичних переконань.

Розраховуємо на взаєморозуміння і підтримку всіх військовослужбовців. Сподіваємося, що і батьки солдатів та матросів, сержантів та старшин строкової військової служби благословлять своїх синів на сумлінне виконання військового обов'язку.

Верховна Рада і Уряд України вважали і вважатимуть надалі своїм обов'язком сприяти зміцненню обороноздатності держави, використанню Збройних Сил виключно для оборони, а не для вирішення внутрішніх політичних проблем. Ми все будемо робити для відродження престижу армії, створення нормальних умов для ратної служби.

Верховна Рада України

3 вересня 1991 року.

КОМЕНТАР ГОЛОВИ КОМІСІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ У ПРАВАХ ЛЮДИНИ О. ЄМЦЯ

Рішення про створення Збройних Сил України прийнято в умовах ліквідації наслідків державного перевороту. Нам необхідно було створити хоч якісь механізми захисту суверенітету республіки від рецидивів такого путчу. Але процес створення національного війська буде поступовим, через трансформацію існуючих військових округів і Чорноморського флоту в Українську національну армію. Звичайно, є багато схем, як це найкраще зробити. Я думаю, що навряд чи якась республіка відмовиться від ідеї колективної оборони. Але очевидно, що всі війська, які дислокуються на Україні, в системі цієї оборони діятимуть лише на підставі рішень Верховної Ради України.

Після прийняття Верховною Радою України рішення про підпорядкування всіх військових формувань парламентові республіки у військах почувається розгубленість. Офіцери і прапорщики думають, що всі частини колишньої Радянської Армії буде розформовано, а УНА створюватиметься з добровольців-націоналістів.

Але це не так! Ніхто нікого не збирається звільняти з армії, реформи не позначаться негативно на матеріальному становищі військовослужбовців. Ніхто нікого не збирається також висилати за межі України. Створення Збройних Сил України не означатиме й перегляду пенсійного забезпечення військовослужбовців запасу. Навпаки, новостворене Міністерство оборони України починає свою роботу з розв'язання соціальних проблем військових, які служать на Україні.

Що стосується таких структур армії, як політоргани та особові відділи, то позиція Верховної Ради України в цьому питанні теж максимально виважена. Ми не збираємося переносити відповідальність за діяльність цих структур на конкретних людей. Адже тисячі замполітів і працівників особових відділів не винні в тому, що ці структури були зайвими, а почасти й шкодили армії. Ліквідація політорганів і особових відділів не означатиме й масового звільнення офіцерів в запас. Знайдеться робота всім у Збройних Силах України.

Створення Української національної армії не означатиме, що буде якась дискримінація за ознаками національності, партійності, колишньою посадою. Верховна Рада України прагне, щоб у майбутньому національному війську всім було краще, щоб служити в ньому було престижно.

ЗАКОЛОТ: ЯК ВІН ВИЗРІВАВ

Усі наведені нижче матеріали — із засобів масової інформації. Політики висловлювали свої думки, громадсько-політичні організації робили заяви і приймали ухвали, а журналісти, завдяки гласності, мали можливість доносити їх до широкого читацького загалу.

І ось заколот стався. Народ вибрав свободу і переміг путчистів. Та залишилося питання: чи був той заколот несподіванкою, імпровізацією амбітних політиканів! Сьогодні можна впевнено сказати: ні, він готувався, довго визрівав у головах тих, кого Господь покарав, відібравши розум. Але чому не прислухалися один до одного політики, яких розділили у серпні 91-го московські барикади! Чому ті, хто мав конституційну владу, зокрема Президент СРСР М. Горбачов, не прислухалися до погроз тих, хто збирався ту владу відібрати неконституційно, з допомогою танків!

Отже, заколот провалився. Але щоб ніхто й ніколи знову не вигукнув: «Хай живе заколот!», давайте прислухатися і чути.

Ігор ГРУШКО,
Володимир СКАЧКО.

МИХАЙЛО ГОРБАЧОВ, Президент СРСР (грудень 1990 року):

— Ні про яку диктатуру мова не йде, а йдеться про сильну владу. Не треба змішувати, це було б підміною понять. Я як Президент не маю інформації — у мене досить обширна інформація, — яка підтверджувала б, що десь хтось уже підготував нам хунту чи іншу схожу на неї диктатуру.

ЕДУАРД ШЕВАРДНАДЗЕ, колишній міністр закордонних справ СРСР (грудень 1990 року):

— Я скажу прямо, товариші демократи у найширшому розумінні цього слова, ви розбіглися, реформатори пішли в кущі. Наступає диктатура, заявляю з усією відповідальністю. Ніхто не знає, якою буде диктатура й хто прийде, що за диктатор і якими будуть порядки.

Я хочу зробити таку заяву: я йду у відставку. Не реагуйте і не лайте мене. Нехай це буде моїм протестом проти наступу диктатури. Вірю: диктатура не пройде, майбутнє — за демократією.

«Экспресс-хроника» (кінець 1990 року):

— У Ленінградському училищі підводного плавання відбулася конференція: «За ленінізм і комуністичні ідеали». Зустріч організувало товариство «Єдність», яке очолює Ніна Андреєва. Конференція прийняла рішення виключити Михайла Горбачова із КПРС на всесоюзних партзборах. «Єдність» збирається випускати масову газету розміром «Правды». Ідейною основою газети стане «більшовизація КПРС».

З виступів на VIII з'їзді російських письменників (кінець 1990 року):

—Не ринок врятує нас, а оновлена Комуністична партія. На мій погляд, це ті сили, які здатні витягти Батьківщину з біди, і ми повинні допомогти їм у цій справі.

— Завтра нас розірвуть на частини. І та геополітична ситуація, яка сталася всупереч інтересам Росії, та зрада, яка твориться сьогодні нагорі урядом, Шеварднадзе і Горбачовим у міжнародній політиці щодо Росії, може призвести до досить плачевних наслідків.

В. ГОЛЬДАНСЬКИЙ, академік, народний депутат СРСР (грудень 1990 року):

— Нападки в реакційній пресі були на трьох чоловік: Горбачова, Шеварднадзе, Яковлєва. Яковлєва вже нема в нашому, так би мовити, панівному ешелоні. Йде Шеварднадзе... Тепер на черзі, певно, Михайло Сергійович...

БОРИС ЄЛЬЦИН, Президент Росії (лютий 1991 року):

— Усі ми бачимо: йде посилена «накачка», обробка населення. Створити сьогодні атмосферу страху, невпевненості, істерії — це єдиний спосіб збанкрутілої влади ще якийсь час утриматися нагорі. Вони весь час повторюють, що цей рік є вирішальним. Отже, й нам час чітко і ясно сказати самим собі: так, цей рік вирішальний. Або демократію задушать, або ми переможемо і витягнемо країну з того жахливого стану, в якому вона опинилася. У разі поразки демократів країна опиниться не в 1985-му застійному порівняно із сьогоднішніми часами тихому році, ні, прийдуть ще страшніші часи.

Але я вірю в іншу перспективу, вірю, тому що за нами народ.

ЄВГЕН КОГАН, народний депутат СРСР (лютий 1991 року):

Запитання газети «Политика»: Якщо Президент піде, залишиться Єльцин?

Відповідь: Ні, на місце Президента прийде віце-президент.

Запитання: Але Єльцин дуже популярний, він у Раді Федерації займе перше місце?

Відповідь: Ми можемо розв'язати свою частину питання (яку саме, чи не усунення Президента? — **Авт.**), іншу частину має вирішити весь депутатський корпус (певно, узаконити ДКНС. — **Авт.**).

В іншому номері «Политики»:

— І нічого ми не вирішимо, доки цей Президент і його команда залишатимуться біля влади. Я вважаю, що Президент веде цілеспрямовану кампанію по розгрому своєї країни... Тому поки ми не позбудемося цього Президента і його команди, все інше буде просто грою.

МИКОЛА ПЕТРУШЕНКО, народний депутат СРСР (лютий 1991 року):

— Зрада — кредо цих людей (демократів. — **Авт.**)! Вони зраджують щоденно свій народ. Їм мало крові, що ллється в республіках. Найкраще, що я побажав би своїй країні,— нехай би вони втікали за кордон! Якщо капітан — ворона (про мера Москви Г. Попова. — **Авт.**), помийниці не минути.

ВІКТОР АЛКСНІС, народний депутат СРСР (лютий 1991 року):

— Я не виключаю, що в нашій країні, коли стане зовсім погано, армія скаже своє слово. Армія в регіонах здатна на автономні дії. І може так статися у тій же Грузії, що армійським частинам набридне бути «козлом відпущення». І який-небудь прапорщик чи капітан сяде за важелі бойової машини, дасть прямий залп по штабові бойовиків, і почнеться необоротна реакція...

Можна по-різному ставитися до суспільства, в якому ми жили, але в нас була велика держава, яку майже знищено. І я сподіваюся, що винним доведеться відповідати. Ще за життя.

НІНА АНДРЕЄВА, голова Всесоюзного товариства «Єдність» (березень 1991 року):

— У дійсності М. Горбачов і Б. Єльцин не антиподи, а, так би мовити, «два сапога пара». Обидва захоплені одним і тим же — капіталізацією соціалізму в СРСР. Тільки Горбачов маскується, обережний, балансуючи на краю безодні, шукає сумнівні обхідні шляхи, а Єльцин в дусі відродженої ним авантюрної традиції буржуазії початку XIX століття пре напролом, затягуючи за собою в безодню бід і смут трьохсотмільйонний народ.

З виступів на пленумі ЦК Компартії РРФСР 8 серпня нинішнього року (за 10 днів до путчу).

Іван ПОЛОЗКОВ, перший секретар ЦК:

— Сьогодні дедалі ясніше виявляється нездатність радикал-демократів професійно вирішувати проблеми, які стоять перед країною, нездатність по-державному керувати... Ніколи трудовий народ це так не стерпить. І щоб відвернути його увагу від справжніх своїх цілей, лжедемократи звалюють усі біди на соціалізм, влаштовують гучні антикомуністичні шабаші й хороводи. Але я вже казав: можна обдурювати людей рік, два, але рано чи пізно момент істини настане. І він уже настає.

І. ШАБАНОВ, перший секретар Воронезького обкому:

— Ми повинні визнати, що розпочато відкритий рух економіки до капіталізму. Якщо ще донедавна виникали деякі сумніви, що, мовляв, це незнання, нерозуміння, неріщучість, то тепер завдяки відвертим визнанням Яковлєва, Собчака, Попова цілком очевидно, що це свідома лінія на обман народу, на зміну суспільно-державного ладу.

В. ШЕВЦОВ, секретар парткому Барнаульського заводу транспортного машинобудування:

—Особисто Михайло Сергійович віддав партію на розтерзання тим, хто й права ніякого на це розтерзання не має, бо нічого корисного для країни ще не зробив. Правителі приходять і йдуть, а життя не зупинити. Час показав неспроможність тих, хто рвався й прорвався до влади. Вони, як уже не раз підмічено, прагнуть тільки керувати й розподіляти, а не виробляти й примножувати.

Н. ШУНДІК, член правління Спілки письменників РРФСР:

— Існують злочинці, лжекомуністи, в яких лише один далеко не божий дар — кар'єристський зуд, прагнення до влади. Історія знає багато прикладів, коли якраз такого гатунку люди, що піднялися на хвилі прогресивних рухів, за велінням долі потім очолювали їх, зраджуючи тих, хто їм повірив. Така трагедія трапилася і з нами.

В. РОМАНОВ, секретар Свердловського обкому партії:

— Більшість партійних комітетів області вбачають причину кризи не тільки і не стільки в нашій історії, скільки в помилках, безпринципності й нездатності нашого керівництва управляти державою.

Привітання Секретаріату ЦК Компартії України на адресу ЦК КПРС і ЦК Компартії РРФСР (серпень 1991 року):

— Воістину блюзнірським є те, що люди, які звуть себе «демократами», люди, особисто винні у деформаціях, що призвели країну до стану всеохоплюючої кризи, на межу катастрофи, сьогодні кидають відвертий виклик законним правам трудящих, намагаються знищити основу Комуністичної партії — виразника корінних інтересів радянського народу, єдину силу, яка здатна зберегти нашу союзну державу, соціалістичний характер перетворень...

Впевнені, що Компартія РРФСР, яка має величезний досвід, з честю вийде з теперішньої складної ситуації.

— Я СКАЖУ ПРЯМО, ТОВАРИШІ ДЕМОКРАТИ У НАЙШИРШОМУ РОЗУМІННІ ЦЬОГО СЛОВА, ВИ РОЗБІГЛИСЯ, РЕФОРМАТОРИ ПІШЛИ В КУЩІ. НАСТУПАЄ ДИКТАТУРА, ЗАЯВЛЯЮ З УСІЄЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ: НІХТО НЕ ЗНАЄ, ЯКОЮ БУДЕ ДИКТАТУРА Й ХТО ПРИЙДЕ, ЩО ЗА ДИКТАТОР І ЯКИМИ БУДУТЬ ПОРЯДКИ.

Едуард ШЕВАРДНАДЗЕ.

Експрес-новини

У Майямі (штат Флорида) відкривається судова справа над колишнім керівником Панами генералом М. Антоніо Нор'єга. Він звинувачується в причетності до міжнародної торгівлі наркотиками.

* * *

Голова президії Югославії Месич звернувся до ворогуючих сил країни із закликом припинити бої, які тривають понад два місяці.

Учора в Хорватії було вбито дев'ять чоловік, незважаючи на угоду про припинення вогню, що була прийнята за посередництвом Європейського співтовариства, згідно з якою сили Хорватії і федеральної армії мають бути розведені, а сербські бойовики мають скласти зброю.

Міністри закордонних справ Європейського співтовариства, які зустрілися в Гаазі, домовилися перенести мирну конференцію за участю шести югославських республік на цю суботу (раніше передбачалося відкрити конференцію 16 вересня).

* * *

Двоє колишніх східнонімецьких прикордонників мають дати свідчення про свою участь у вбивствах біля Берлінського муру. Це перша судова справа про загибель понад двохсот східнонімецьких громадян під час спроби перейти на Захід.

Захист стверджує, що дії цих прикордонників відповідали законодавству колишньої НДР.

* * *

Німеччина знову звернулася до Радянського Союзу з проханням повернути колишнього керівника НДР Еріха Хоннекера, який дав наказ прикордонникам НДР відкрити вогонь по громадянах, які хотіли перейти на Захід. У березні Хоннекера було вивезено до Москви.

Німецьке відлуння Чорнобиля

Лист з Берліна

Пам'ятаю, що трагедія в Чорнобилі, нікому в Німеччині не відомому містечку, викликала тут досить бурхливу реакцію. Принаймні, порівняно з іншими країнами Заходу. Франція, приміром, залишилася без найменших емоцій. Більше того — там з'явилися тези, що, мовляв, ті чи інші аварії в Радянському Союзі — це нормальне явище і тому «вагу» чорнобильського вибуху не варто перебільшувати. Справа у тім, що Франція має досить власних АЕС і тому її громадська думка звикла до них. Плюс суміш, з одного боку, національної гордості (французькі АЕС — безумовно, найкращі у світі), а з другого — національний оптимізм, подібний до нашого одвічного: «Якось-то буде». Щодо німців, то в них ставлення до техніки взагалі й новітніх технологій — обережніше. Крім того, Франція належить до числа країн з ядерною зброєю, а Німеччина такої зброї не має. Звідси в німецького населення інший рівень чутливості до ядерної небезпеки, зокрема, і щодо «мирного атома».

У Німеччині вже задовго до чорнобильської катастрофи почав бурхливо розвиватися всенародний рух за врятування природи від нищівних дій усяких модерних технологій. Тому в цій країні сильніший за сусідів вплив партії Зелених і у федеральному парламенті — бундестазі, і в кількох регіональних народних зборах. Тому не випадково і те, що тільки, мабуть, у Німеччині могла відбутися спеціальна конференція, присвячена п'ятій річниці Чорнобиля.

Робляться й відповідні висновки. Головні з них такі: Москва і попередні уряди України свідомо обманювали власних громадян і зовнішній світ щодо масштабів і наслідків вибуху. Ось що пише ліберальна (!) газета «Дер морген»: «Кількасот людей, що вже померли від опромінення і багато тих, які приречені на пізнішу смерть, кількасот тисяч хворіючих дітей, цілі райони колись родючої землі, які дорівнюють половині східної Німеччини, втрачені для багатьох генерацій. Мільйони переселених, евакуйованих або тих, що їм така доля суджена в майбутньому, людей без перспективи — такі наслідки сьогодні, через п'ять років після найбільшої катастрофи в історії мирного користування ядерною технікою, такі наслідки лиха в Чорнобилі. Замість негайної, усіма можливими засобами організованої допомоги, кремлівські ватажки знали тільки одне: приховати власну вину за допомогою брехні, дезинформації й недопущення до гласності.

Водночас німецька преса піднімає ще одну проблему: чи не варто Заходу поставити перед Радянським Союзом вимогу щодо знищення, принаймні, докорінної модернізації існуючих там реакторів. Німецькі експерти вважають, що це — не виключно внутрішня справа Радянського Союзу. Це — проблема безпеки Європи в цілому, і тому всім країнам слід вжити щодо СРСР відповідних заходів.

Влітку по німецькому телебаченню пройшов фільм «Зона». Його змістом був уявний вибух атомного реактора в місцевості Бібліс, у густо населеному районі поміж Людвігсгафеном і Майнцом. Катастрофа, евакуація населення, руйнівні наслідки для сконцентрованої в тому районі промисловості, рятування хворих на опромінення жертв — все те мало жахливий вигляд. А пізніше по тій же програмі дискутували міністри, лікарі й журналісти. І так само, як у всьому світі, вони поділилися на прихильників і противників атомних електростанцій. У розмові було висловлено кілька цікавих думок про погляди московських бюрократів, відповідальних за все ще діючі в Союзі атомні електростанції. Головна теза: радянські реактори не відповідають сучасним міжнародним нормам безпеки. Проте ті самі чиновники заявляють, що Москва не має грошей на модернізацію. Німці готові подати їм руку, але вимагають вільного доступу до атомних електростанцій і надання документації. А це, як заявляли учасники дискусії, все ще неможливе.

Отже, з чорнобильської трагедії знову виринає стара проблема тоталітарної системи, яка, незважаючи на доведену у страшний спосіб неспроможність свого володіння модерною технікою і за катастрофічного економічного становища, все ще живе старими імперськими законами.

А тим часом весь світ вже пізнав ті методи і його щораз трудніше обманювати і дезорієнтувати. Якраз у п'яту річницю чорнобильської біди в німецьких газетах, по радіо і телебаченню виступали українські політики, які віддавна вже займаються цією проблемою. У берлінських газетах було надруковано інтерв'ю з Володимиром Яворівським і Юрієм Щербаком. Як політичний діяч, що очолює чорнобильську комісію у Верховній Раді України, Яворівський широко й детально описав наслідки катастрофи, пригадав таємні директиви Міністерства охорони здоров'я, безпосередню вину сумнозвісної «дами» — Валентини Шевченко — і тодішнього міністра здоров'я Романенка. Яворівський наголосив на факті зловживань з боку московського центру, передусім колишнього прем'єра Рижкова, грішми, зібраними на допомогу жертвам Чорнобиля.

Юрій Щербак розповів німцям, як компартія і уряд у злочинний спосіб приховували правдиву інформацію про розміри нещастя, і як згодом під тиском опозиції були змушені змінити тактику. Але наслідки такого довгого процесу — страшні. На жаль, нікого за те не покарано, а деякі з тих, що особливо провинились, як, приміром, колишній перший секретар ЦК Компартії України або керівник державної «чорнобильської» комісії, встигли померти. Юрій Щербак висловив також думку, що для пізнання правди про всі причини затемнювання небезпеки для населення треба оприлюднити тодішні постанови Політбюро.

У Берліні міський парламент, за згодою усіх політичних партій, зобов'язався приймати на лікування щомісяця п'ять хворих дітей з Білорусії і України. З ініціативи Міжнародного об'єднання лікарів проти небезпеки атомної війни відбувся концерт, прибутки від якого призначені для дітей Чорнобиля.

Думають німці і про себе. Почався демонтаж атомних станцій, побудованих з радянською допомогою. Вони, щоправда, були трохи досконаліші, ніж Чорнобильська АЕС (бо тут не продукували плутонію для атомних бомб), але все ж таки після об'єднання Німеччини і для самих смертоносних АЕС прийшла смерть. Ліквідація почалася з першої східнонімецької атомної електростанції в Райнсберзі, яка, на думку експертів з Західної Німеччини, непридатна для модернізації. А треба знати, що Райнсберзька АЕС вважалася в колишній НДР чудом радянської техніки і на ній навчали не тільки східнонімецьких, а й угорських і чехословацьких спеціалістів. Усі радіоактивні компоненти цієї АЕС буде спочатку на 30 років ретельно ізольовано, а після закінчення цього терміну прийде час остаточного знесення споруди.

Може, «батьки» того монстра схотіли б приїхати з Союзу, щоб навчитися способу ліквідації атомних електростанцій? Або хоч би тільки з України?

Богдан ОСАДЧУК,
власний кореспондент «Голосу України».
Берлін.

Інформ-шоу

ЯК МАЛЮЮТЬ ІСТОРІЮ ГУБНОЮ ПОМАДОЮ

Південна Африка — одне з місць, де народжувалась людська цивілізація. Тому там є дуже багато археологічних пам'ятників, зокрема, наскальних малюнків. Декотрим з них нараховується близько тридцяти тисяч років. Збереглися ці «стоянки історії» тому, що знаходились у недоступних районах пустель та гір.

Проте сьогодні сучасні горетуристи, що мають всюдиходи та вертольоти, добираються й туди. А щоб наскальні зображення яскравіше виділялися під час фотографування, їх обливають солодкими прохолоджуючими напоями або розмальовують губною помадою.

Недавно один з учених-археологів довів, що малюнки мають магічне значення і робили їх стародавні чаклуни в стані трансу. Потік зівак зріс. Знайшлися навіть люди, які почали за немалу винагороду «лікувати» довірливих туристів під фресками. Збільшилась і нищівна шкода, що її завдають пам'ятникам.

Тому на вимогу одного з південноафриканських товариств охорони пам'ятників історії та мистецтва для відвідувачів буде відкрито лише десять заповідних місць, де за порядком доглядатимуть найпильніші члени товариства.

СВЯТЕ МІСЦЕ...

У списку найбагатших людей світу, що публікується в американському журналі «Форбс», серед перших 70 лише чотири латиноамериканці: Павло Ескобар та три брати Очоа. Всі вони — ватажки наркосиндикату «Медельїнський картель». І хоча нині четверо «баронів наркобізнесу» сидять у тюрмі, це не заважає їм володіти величезними багатствами: Ескобар має 2,5 мільярда доларів, брати Очоа — таку ж суму, на трьох.

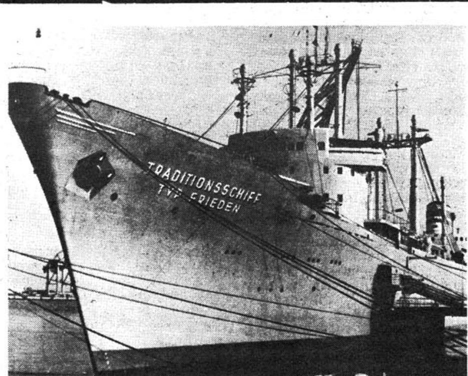
А тим часом їхній конкурент «Картель Калі» наступає на п'яти. «Форбс» відмітив зростання його капіталів, які оцінюються в 1,5 мільярда доларів. Ця імперія вже контролює близько 80 відсотків «чорного ринку» наркотиків у США та 90 відсотків — у Європі. Потихеньку завойовується нею і японський ринок. До того ж, на думку спеціалістів, «Картель Калі» вдало вкладає кошти. Він, зокрема, контролює кілька банків, має 28 радіостанцій та футбольну команду.

АРХІТЕКТУРА ЗА ФОРМУЛОЮ «1+7»

Виявляється, що Великий Китайський мур — не єдина подібна історична споруда. За повідомленням газети «Женьмінь жибао», у КНР нараховується ще сім малих, але все ж таки великих мурів. Їх довжина вар'юється від сім кілометрів до 200. Деякі було споруджено ще майже 2,5 тисячоліття тому.

Між цими стінами є велика несхожість: кажуть, що з космосу неозброєним оком можна побачити лише одне архітектурне творіння — Великий Китайський мур довжиною близько п'яти тисяч кілометрів.

Погляд

СВІДОК ІСТОРІЇ

Десятитонний вантажний корабель типу «Фріден» стоїть на приколі неподалік Ростоцького морського порту. Багато разів металургійні фірми пропонували за нього чималеньку суму музеєві кораблебудування. Але його керівництво твердо дотримується думки, що цей експонат не просто металобрухт, а історична цінність.

Фото ТАРС.

РІЧКОВИЙ ТРУДЯГА

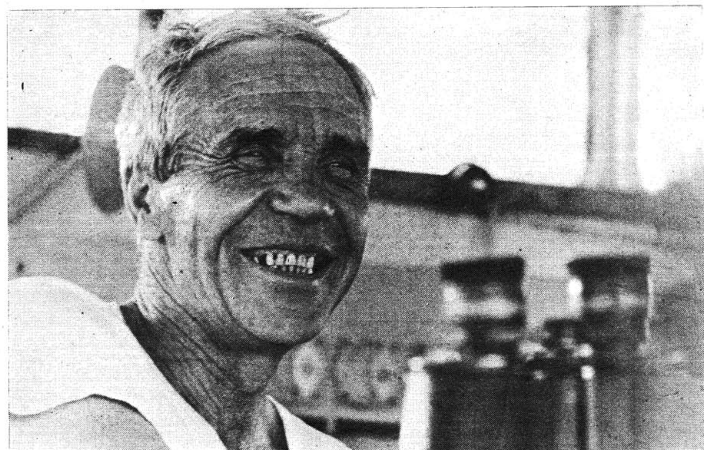
Сотні вантажних теплоходів борознять найважливішу водну артерію України — Дніпро. Вони перевозять різноманітні будівельні матеріали, контейнери, вугілля, ліс.

Один з річкових трудяг — теплохід «Казатин». У зчіпці з баржою-приставкою він доставив за рейс з Києва в Запоріжжя 4100 тонн кварцитів. У зворотну путь теплохід завантажив понад 4000 тонн вугілля для теплової електростанції в Трипіллі.

На знімках: капітан «Казатина» Ігор Коренев (угорі); змінний капітан Михайло Сердюк (зліва) і моторист-стерновий Микола Грива; механік Валерій Каряка; теплохід «Казатин» у рейсі.

Фото Анатолія ПІДДУБНОГО.
(Укрінформ).

ЧИТАЧІ — ПРО ТРИ СЕРПНЕВІ ДНІ

У серпні все наше суспільство розділили на дві частини велетенські барикади. По один їх бік — ті, що раніше були готові, тож одразу зорієнтувалися й підтримали путчистів. З протилежного — хто збентеживсь, засумнівався, чекав, і ті, що невдовзі оцінили ситуацію, зайняли оборону й пішли в наступ.

Так мені бачиться розклад сил, театр подій. Я гостро це відчув. Не полишає мене це відчуття й зараз. Бо ж світогляд, життєва орієнтація не міняються за кілька днів. У декого не міняються й до останнього подиху.

На ці роздуми наштовхнули мене листи про ті страшні серпневі дні. У більшості з них — смілива критика тих, хто не виступив вчасно проти заколотників, хто їх підтримав. Листів на підтримку, захист нашої радянської хунти не було й немає зараз. Це позиція? Ні, це зміна одягу, страх перед розплатою. А свідомість? Переконаний, такий стан залишився в значної частини наших співвітчизників. І якби утримався самозваний комітет, помітні були б хоч зовнішні зміни на краще, хоч з переповненими в'язницями й з затиснутими ротами — схвальні листи були б. Багато хто чхав би на Конституцію, закони, цивілізоване майбутнє. Головне — якби ковбаса й горілка в магазині були — одразу, завтра і вдосталь, а там — хоч трава не рости.

Давайте будемо мужніми, говорити чесно й відверто. Давайте сперечатись, дискутувати, з'ясовувати позиції, виробляти єдину спільну мету — жити в мирі і злагоді, поважаючи один одного, протилежні судження. Давайте наближати достаток і благополуччя сучасними методами, а не минулими, кривавими.

Дуже недовірливо слухаю я сьогоднішніх героїв, що засуджують нерішучих і несміливих, що відразу не побігли на барикади. Згадаймо краще стан, який охопив нас. Він у цьому листі.

«...У дні, коли ретрогради, пересичені владою, зробили спробу державного перевороту, мабуть, кожний громадянин України пережив почуття страху й душевної гіркоти. Страх за майбутнє своїх дітей, за державність України, яка перед танками хунти була б подібна до черепахи без панцира...».

(А. БУНЧУК, Одеса).

Був такий стан? Був. Не було його хіба що в тих, хто вже зайняв позицію з іншого боку барикади. Ті, мабуть, раділи, приховуючи задоволення. Їхніх думок, почуттів ми не знаємо. Нагадую, таких листів не було й немає.

Враження представників супротивної хунті сторони у листі **В. ГОЛОСОВОЇ** з селища Димер Київської області: **«Страшно за те, що зрадники демократії займають верхівки влади... Я ожила, я плачу від радості — наш президент живий...».**

Уже осмислену думку, співзвучну із загальновідомою оцінкою путчу, знаходжу в листах оцих двох авторів.

П. УКРАЇНЕЦЬ з Черкас: **«Захоплення влади в Москві 19 серпня — це ловко організований спектакль ЦК КПРС, КДБ, МВС Союзу і армії, спрямований проти демократичних партій і організацій, проти народу з метою збереження центру. І ніякі звернення, закони, обіцянки про благоустрій народів нас не обдурять. І ніякого прогресу не можна дочекатися, не знищивши їхнє панівне становище. Бо рабська праця ніколи не була й не буде продуктивною. З такою владою народ буде боротися всіма доступними йому засобами».**

А. ЛУЦІВ з села Лапшин Тернопільської області:

«Паризька комуна існувала 72 дні. А історія впише сторінку, що язово-пуго-крючковщина існувала три дні. За цей час встигли видати кілька страшних сталінських указів і вбити в столиці кілька чоловік. Це свідчить про те, що в деяких керівників і сьогодні в душі ненависть до народу, до правди, до демократії... Вони три дні поглумились над демократією, над народом, і зганьбили країну перед усім світом. Вони заслуговують прокляття».

ПАРТОКРАТИ ВЗЯЛИ ПІД КОЗИРОК

Окрім Москви, події перевороту не встигли розгорнутися. Про схвалення дій самозваного комітету, підтримку його свідчать переважно слова — усні виступи, заклики в засобах масової інформації.

Про підтримку заколотників Новгород-Сіверським райкомом Компартії України Чернігівської області повідомив **В. ПЕРОВСЬКИЙ.**

І. ЩЕРБИНА з Білозерська Херсонської області надіслав місцеву газету «Придніпровська зірка» за 21 серпня, в якій було надруковано інтерв'ю депутата обласної Ради народних депутатів, першого секретаря Білозерського райкому компартії О. Ласкавого. Той давав вказівку: «...одним з найважливіших завдань партійних комітетів є сприяння державному комітетові по надзвичайному стану в СРСР...».

В. САВЧЕНКО з Дніпропетровська надіслав вирізку з газети «Днепр вечерний», де були надруковані повідомлення прес-центру облвиконкому про створення штабу при облвиконкомі, який цілодобово вивчає ситуацію в області, і про нараду, яка відбулася в міськвиконкомі. Автор просить дати йому через газету відповідь, з якою метою створювалися подібні штаби, чому вони заспокоювали населення «спокійно, без емоцій» сприйняло повідомлення про створення комітету по надзвичайному стану і його перші документи.

Шановний В. Савченко (імені й по батькові не вказано), ви знаєте, що арештовано керівників перевороту, ведеться слідство. Матеріали його передано в суд, який і дасть відповідну оцінку створенню й діяльності цих штабів при законних органах влади.

Наш читач з Полтави **І. ЛОБОДА** повідомив про листи полтавських генералів-депутатів у газеті «Комсомолець Полтавщини», які закликали підтримати путч.

Відгомін

І «ГОЛОС...» НЕ ВТРИМАВСЯ

М. СЕЛИВАНОВ з селища Желанне Донецької області, **І. ЛИСИЙ** з Конотопа Сумської області, **І. НАУМЛЯК** з селища Делятин Івано-Франківської області та інші висловлюють невдоволення тим, що і парламентська газета «Голос України» надрукувала документи «славнозвісного» комітету.

Що можна сказати на це? Виправдовуватися? Марно. Давайте краще спокійно поміркуємо.

Всі почесні, найважливіші документи друкуються на перших (візитних) чи, як виняток, на других сторінках газет. Це правило й вимога. «Голос України» має інший формат. Всю першу сторінку, як правило, займає фото. Але 20 серпня, поряд з фотознімком (і яким?! — подивіться на нього уважно: на обличчях людей стурбованість і тривога) друкується виступ Голови Верховної Ради Української РСР (тоді ще була така назва) Л. Кравчука по українському телебаченню 19 серпня. Матеріали ж надзвичайного комітету — аж у кінці третьої сторінки, після офіційних повідомлень про роботу Президії Верховної Ради УРСР, про святкування Дня Повітряного Флоту. Решта матеріалів комітету — на шостій і сьомій сторінках, чим неоднозначно надано їм другорядного значення, висловлено ставлення редакції до них, як до тільки інформаційних.

Скажете, треба було взагалі не друкувати їх? А що ви, шановні читачі, подумали б тоді? Що сказали б ті читачі, хто передплачує одну нашу газету?

По-друге, 19 і навіть 20 серпня газета не мала жодного листа (принесеного), жодної телеграми читачів, звернень депутатів усіх рівнів про невизнання створеного комітету. Окрім виступів Л. Кравчука, редакція була один на один у тій ситуації перед загрозливою темною силою.

Слід додати до сказаного й те, що на сторінках газети не було жодного слова на підтримку самозваного комітету, схвалення його дій.

І все ж редакція зробила висновок для себе. У подібних ситуаціях треба добряче думати. Але спокійно, без поквапливості приймати рішення.

ДЕМОКРАТИ ДІЯЛИ РІШУЧІШЕ

Член соціал-демократичної партії України **І. ЖИТНИК** з Борисполя Київської області приніс до редакції свою письмову розповідь про те, як «на шлях опору авантюристичним політикам» стали місцеві осередки Руху, республіканської соціал-демократичної та народно-демократичної партій.

«Ще в перший день перевороту вони заявили рішучий протест новоявленій владі та її зверненням,— пише автор.— А 20 серпня під керівництвом члена республіканської партії Р. Никифорука на бесіду-агітацію з народом в центр Борисполя вийшли добровольці-агітатори, які роз'яснювали людям незаконність ДКНС та його постанов... Та через деякий час до нас підійшов голова міськради і міськвиконкому О. Придатко, член КПРС. Він став вимагати, щоб ми припинили агітацію. Разом з тим ніяких заяв про ставлення до самозваного комітету від Бориспільського міськкому КПРС не було. Зважували, узгоджували... Чи, може, святкували?»

Після цього в І. Житника виникли закономірні запитання: «Чому офіційне ставлення до новоутворених партій, якщо не зовсім презирливе, то в усякому разі принижуюче? Чому ставляться численні перешкоди у справі їх реєстрації, адже події останніх днів довели, що вони зовсім не противники конституційної державності?».

М. ЧОЛКАН з села Більче-Золоте Тернопільської області разом з листом надіслав листок газети «За вільну Україну» (народний часопис Львівської обласної Ради народних депутатів) за 20 серпня ц. р. На першій сторінці газети поруч з текстом виступу Л. Кравчука по республіканському радіо й телебаченню 19 серпня надруковано звернення Львівської обласної Ради народних депутатів до населення Львівщини, звернення комітету громадянської згоди Львівщини до мешканців Львівської області та всіх громадян, звернення проводу Львівської крайової організації Народного Руху України. Вони висловлювали протест проти насильницьких дій групи антиконституційного державного перевороту, закликали населення не піддаватися на будь-які провокації, які можуть бути використані для застосування грубої сили проти нього.

ВИСНОВКИ І ЗАСТЕРЕЖЕННЯ

«Всі люди переконалися, хто й чому постійно компрометував нашу державу, хто й чому довів країну до катастрофи, хто й чому творив і творить беззаконня та антиконституційні і протиправні нелюдські злодіяння, хто справжні злодії.

Усім ясно, що вина повністю лягає на закостенілу систему реакційно злочинного керівництва КПРС, скомпрометованого керівництва сталіністів, казнокрадів і нагородохапуг, спекулянтів людськими долями, саботажників демократії, свободи і правди, компартійних кар'єристів та їхніх прислужників з правоохоронних органів, узурпаторів справедливості, пристосуванців до всіх подій».

(**П. ВІВЧАРСЬКИЙ**, Тернопіль).

В. ТЕРАВСЬКИЙ з Арциза Одеської області застерігає: **«На цей раз реакція не пройшла. Але це не означає, що не буде ще спроби її здійснити. Арештовано тільки верхівку, а вся група, вся їхня спілка на волі. Отже, існує загроза нового путчу».**

Нещодавно на позачерговій сесії Верховної Ради СРСР кілька днів йшла гостра розмова про причини, що зумовили здійснення перевороту, йшлося про заходи щодо упередження цих подій у майбутньому. Остаточну оцінку становищу, що склалося в країні у серпні, дадуть п'ятий, позачерговий з'їзд народних депутатів СРСР і комісія, створена союзним парламентом. Чи буде враховано урок, чи уникнемо ми подібного? Поживемо — побачимо. А найважливіше, найболючіше для всіх нас сьогодні: як ми житимемо завтра, якими ми будемо!

Огляд листів з деякими коментарями підготував

Яків ГАЛЬЧЕНКО,
редактор відділу листів і соціологічної інформації.

ОПЕРУ — І ТІЛЬКИ ОПЕРУ!

РОЗДУМИ БІЛЯ ОРКЕСТРОВОЇ ЯМИ

Поважний маестро, підперши долонею борідку, поринув у світ звуків. Згодом він дасть волю почуттям.

«...Побувавши в театрі в Києві, де я чув оперу в справжньому розумінні цього слова, я більш ніж будь-коли відчув те ганебне становище, в яке ставить російське музичне мистецтво афера італійської опери, що звила собі тепле гніздечко в Москві». (П. І. Чайковський).

Не про справи давно минулих днів хочу говорити. Час їм, як мовиться, суддя. Цікавить інше: висока оцінка київської опери самим П. І. Чайковським 1874-го року, після відвідин «Трубадура» та «Опричника».

Париж мимоволі асоціюється з Лувром. Ленінград — з Ермітажем, Київ — з Печерською лаврою та собором святої Софії і т. д. Є точки в світовій мистецькій географії, де людський дух сягнув своїх недосяжних вершин.

А що з київською оперою? Які враження виникли б у Петра Ілліча, завітай-но він до неї нинішнього сезону?

Іван Гамкало, провідний диригент театру, народний артист УРСР, почувається спокійно, але мимоволі тривожні нотки вкрадаються в його розмову. Поки бесідуємо, музиканти востаннє підстроюють інструменти. Порух диригентської палички — і зал зачудовується величчю звуків. Помічаю вільні місця в оркестрі.

— Вакансії? — запитую співрозмовника.

— Звичайно. Типове явище. На Україні немає жодного вкомплектованого оркестру.

— І раніше так було?

— Траплялося всяке. Але тепер багато музикантів виїхали і продовжують виїжджати. Переважно за кордон.

Не будемо вдаватися до традиційних охів та ахів, як це, мовляв, так воно виходить, де ж почуття патріотизму? Виїзди, контракти в мистецькому світі — явище нормальне. Більше того, воно необхідне. Без тісних взаємин не відбуватиметься взаємозбагачення, синтез мистецтва. Іскра до іскри — одержуємо вогонь.

Але ж ці виїзди... Чи повернуться коли-небудь музиканти на Україну? Та й що ж, власне, рухає їхніми намірами — подалі в світ за очі?

— Можливість по-людськи жити?

— На жаль, так.

Кого не допікає, кому не застряг він у зубах, цей наш горезвісний побут. Гірка правда. Але не дає спокою думка про те, як же воно виходило, що свого часу українці досягли високого рівня в музичному мистецтві. Ще до революції створювалися національні театри, капели, виникла своя виконавська школа. Щоправда, бракувало власних високопрофесіональних музикантів. Тоді ж на Україну запросили відомих віртуозів світового рівня Шевчика, Сука, Алоїза. Тодішнє керівництво розуміло: однією з ознак цивілізованої нації є рівень класичних видів мистецтв, які склалися в Європі: драма, живопис, опера, симфонія. Своєї мети воно досягло.

Нині виступи київської опери в різних країнах світу мають повні аншлаги. В нас є могутня виконавська школа, цей вид мистецтва, зокрема в столиці республіки, сягнув європейського рівня. А процес розпочався зворотний — наші таланти полишають рідну землю і роз'їжджаються по світу. Це чудово, що їхній професіональний рівень дозволяє грати в престижних оркестрах Західної Європи та Америки. І там, будьмо впевнені, їх поцінуватимуть як слід.

Але чому «там», а не «тут»? Ось у чому проблема.

Згадав про дореволюційний період не випадково. Не ідеалізую той час. Проте замовчувати добрі починання не можна. Гріх недооцінювати тодішнє глибинне розуміння культури. Опера ж бо — це своєрідний еталон, зразок найвищого поєднання музики й співу. Опера — наче свято золотих обжинків безкрайнього мистецького лану.

Звичайно, часи змінюються, іншим стає культурний, інтелектуальний рівень людей, особливо тих, хто біля керма влади. Колись имениті вельможі мали за честь відвідати оперу. Мав своє, можна сказати, тверде місце в ложі Великого театру також «батько народів». Їхні ж спадкоємці, у тому числі й на Україні, переважно вдовольняли особисті естетичні потреби футболом.

Не хотілося б заводити мову про гроші. Але спонукала одна деталь. Нещодавно чув по радіо, що водії «КамАЗів» з молокозаводу пообіцяли оголосити страйк, якщо їхня зарплата не становитиме 1200 карбованців на місяць. Щасти їм одержувати хоч удвоє чи втроє більше. Мова не про них. Просто чомусь тут, біля оркестрової ями, подумалось: у концертмейстра вона — 750 карбованців, у музикантів останніх пультів струнної групи — 300. До водія того ж тролейбуса в Києві йому ще довго доростати... А скільки ж місяців і років необхідно фахівцеві, щоб влитися в оркестровий колектив столичної опери! Та й чи кожному під силу ця «баранка»?

Знову повторюю: водії — лише для порівняння. Мова про інше. Про статус оперних виконавців у республіці. Адже вони, як, зрештою, і всі служителі муз, і досі серед останніх скрипок суспільного життя. Вирватися з цього становища ой як важко.

Не хочеться спрощувати питання: будуть, мовляв, гроші — буде й мистецтво. Як би ж то так. Тоді б усілякими рухами та починами на кшталт «Навались, в кого гроші завелись» вдалося швидко поліпшити становище. Та й, врешті, ті нещасні гроші в умовах, коли нічого не вистачає «на всіх»...

Вкладання державою коштів на культуру «в цілому» не дасть вагомих результатів. Та й спонсорський рух чи навіть спроба зробити культуру самоокупною не призведе до бажаних наслідків.

Для відродження прекрасного треба чітко усвідомити, що культура, як один з феноменів людства, складається з різних явищ, часто нерівних за духовною насиченістю. Огульне фінансування цієї делікатної сфери життя може породити лише зрівнялівку в мистецтві.

Виділяти кошти, очевидно, слід під щось конкретне, на виконання певної престижної програми. При цьому слід відрізняти показушність від престижності. Ідеологізовані затії раніше чи пізніше відторгнуть нові покоління. Опера ж є справді престижною справою кожного цивілізованого народу. Бо вона — згусток культури, який не зварганиш ударними методами за чиєсь примхи. Театр, та й мистецтво взагалі, виникають не з наявності приміщення, хоч це й необхідний компонент, а зі створенням колективу з відповідним світобаченням, світовідчуттям, умінням реалізувати свій естетичний ідеал. Довговічне, красиве не терпить суєти, для їх створення потрібна велика робота душі і серця. Штучним підгодовуванням, авралами справі не зарадиш.

Хіба не це підтверджують багаторічні спроби держави командно підтримати культуру?

Покликання високого мистецтва — спонукати людей до самопізнання чи навіть до самоусвідомлення. Культура тому і є формою осмислення сенсу буття певною нацією, народом. Чи не про це свідчить бодай античне мистецтво?

Можуть заперечити: в Давній Греції чи Римській імперії існував рабовласницький лад, а високохудожні твори, мовляв, обслуговували невелику групу можновладців. Не спростовуватиму це твердження. Але стверджуватиму одне: взірцеве мистецтво не мімікрується під класові теорії, прекрасне за всіх умов прекрасним і залишається. У цьому його елітарність і... беззахисність. Воно не вимірюється карбованцем чи іншою грошовою одиницею, його не можна переводити на самофінансування.

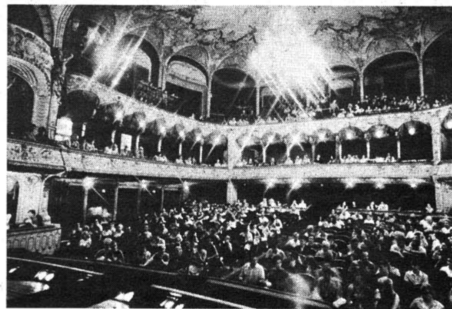
Підтверджує це й тисячолітня історія меценатства. Окремі громадяни, королівські двори, церква вкладали значні кошти в мистецтво не заради прибутку. Скоріше навпаки — свідомо йшли на збитки заради поруху прекрасного. Акцентую на цьому увагу не випадково. Останнім часом з'явилося чимало теоретиків по самофінансуванню театрів, хорів, оркестрів. Мовляв, годі бути баластом, треба самим думати про себе. Однак не можна всіх — під один аршин. У нас справді є чимало естрадних колективів, шоу-театрів, які мають широку аудиторію і здатні заробляти чималі прибутки. Та слід не забувати: між класикою і маскультурою велика відстань. Оперу «Князь Ігор» на стадіоні чи в палаці спорту не поставиш. Тут своя специфіка, своя елітарність. Свій мистецький жанр.

Звернімося до міжнародного досвіду. Відомий усьому світові оперний театр Ла Скала цілковито перебуває на державному утриманні. Це дозволяє колективу мистецького закладу давати кілька прем'єр на рік. Прем'єр, що стають справжніми подіями в культурному житті країни та й, без перебільшення, всього світу, злетами в музично-вокальному мистецтві.

Звертаю на це особливу увагу. Головним меценатом у ставленні до мистецьких перлин має бути держава. А вже потім спонсори.

Думка не нова. Дехто усміхнеться криво: знову — дай, знову з простягнутою рукою до держави... Так, до держави насамперед. Бо це державна, загальнонаціональна турбота.

До речі, музиканти також не сидять склавши руки. При нещодавно створеній Всеукраїнській спілці музичних діячів планується створити Асоціацію камерної та симфонічної музики. Її мета — захистити музикантів сцени, забезпечити їм належні умови для існування.

Без цілеспрямованої програми порятунку культури на державному рівні не обійтись. Як це почали робити в сусідній Білорусії. Тамтешній парламент ухвалив рішення про виділення трьох відсотків з національного прибутку на культуру. Приклад, вартий запозичення.

Наша психологія немов приречена на пошуки «об'єктивних причин». Нині не можна, нині не до танців і співів. То одна війна, то друга, то індустріалізація, то колективізація, то відбудова, то «холодна війна». Тепер ось підготовка до переходу на ринкову економіку в умовах небувалої кризи. Ми весь час готуємося до життя, а не живемо. Весь час чемоданний настрій: ось-ось підійде голубий вагон, сядемо і поїдемо. А він все не з'являється.

Час би й міняти таку психологію. Треба чітко виділяти пріоритети. Культура серед них має посісти належне місце. Йдеться про те, щоб прийняті Верховною Радою та Кабінетом міністрів нормативні акти мали чітко визначене юридичне підгрунтя.

— І це буде першим кроком для створення відповідного культурного середовища,— погоджується Іван Дмитрович.— Можна, скажімо, виділити дотацію на оркестр, побудувати чудовий зал, але на концерт ніхто не піде. Ми ж виховували цілі покоління глухих до музики людей. Тому відродження національне має починатися з серйозної просвітницької роботи в навчальних закладах. Бо на духовному пустирі мистецтво не прищепиться, хоч як його не фінансуй.

Без відповідного базису будь-який нормативний акт приречений на невиконання.

А поки що ми «позбулися» багатьох співаків, починають виїжджати оркестрові музиканти. На очах бідніє столичний театр, визнаний Європою. І процес цей триватиме. І тимчасовий порятунок мистецького закладу, думається мені, не в слізних проханнях виділити копійку на загальну культуру. Уряд, парламент мають передусім підтримати мистецькі перлини республіки, аби не втратили свого обличчя. І тільки після цього можна говорити про порятунок інших сфер культури.

...Не знаю, які враження залишилися б у Петра Ілліча Чайковського після нинішніх відвідин Київського оперного? Лише впевнений, що усладнений чарівник звуків попросив би: Маестро, оперу — і тільки оперу!

Володимир ТЕТЕРУК,
спеціальний кореспондент «Голосу України».

ПОКЛИКАННЯ ВИСОКОГО МИСТЕЦТВА — СПОНУКАТИ ЛЮДЕЙ ДО САМОПІЗНАННЯ ЧИ НАВІТЬ ДО САМОУСВІДОМЛЕННЯ. КУЛЬТУРА ТОМУ І Є ФОРМОЮ ОСМИСЛЕННЯ СЕНСУ БУТТЯ ПЕВНОЮ НАЦІЄЮ, НАРОДОМ. ЧИ НЕ ПРО ЦЕ СВІДЧИТЬ БОДАЙ АНТИЧНЕ МИСТЕЦТВО? МОЖУТЬ ЗАПЕРЕЧИТИ: В ДАВНІЙ ГРЕЦІЇ ЧИ РИМСЬКІЙ ІМПЕРІЇ ІСНУВАВ РАБОВЛАСНИЦЬКИЙ ЛАД, А ВИСОКОХУДОЖНІ ТВОРИ, МОВЛЯВ, ОБСЛУГОВУВАЛИ НЕВЕЛИКУ ГРУПУ МОЖНОВЛАДЦІВ. НЕ СПРОСТОВУВАТИМУ ЦЕ ТВЕРДЖЕННЯ. АЛЕ СТВЕРДЖУВАТИМУ ОДНЕ: ВЗІРЦЕВЕ МИСТЕЦТВО НЕ МІМІКРУЄТЬСЯ ПІД КЛАСОВІ ТЕОРІЇ, ПРЕКРАСНЕ ЗА ВСІХ УМОВ ПРЕКРАСНИМ І ЗАЛИШАЄТЬСЯ. У ЦЬОМУ ЙОГО ЕЛІТАРНІСТЬ І... БЕЗЗАХИСНІСТЬ. ВОНО НЕ ВИМІРЮЄТЬСЯ КАРБОВАНЦЕМ ЧИ ІНШОЮ ГРОШОВОЮ ОДИНИЦЕЮ, ЙОГО НЕ МОЖНА ПЕРЕВОДИТИ НА САМОФІНАНСУВАННЯ.

Цей матеріал був підготовлений до друку ще перед тим, як Верховна Рада України прийняла Закон «Про систему оподаткування». Проте положення статті доктора економічних наук О. Василика залишаються актуальними й нині — бо не всі його пропозиції було враховано у законі, бо сьогодні читачеві надається змога зрозуміти механізм дії податкової системи, її цілі та принципи. Ще — актуальності набувають пропозиції автора щодо співіснування податкових систем держав-республік, їх координації та обов'язків і прав Центру. Отже, читайте, розмірковуйте, пишіть.

ДВІ ТЕМПЕРАТУРИ

Податки — це температура господарського організму. І якщо вона висока, а таким показником може бути питома вага податків у доходах народу, то крах організму неминучий. Є одна спільність між організмом людини і економічним організмом. Нормальна температура в них однакова. За рахунок випереджувального зростання податків життєвий рівень робітників і службовців знизився на 21 відсоток. Аналіз співвідношення фонду оплати праці і загальної суми сплачуваних населенням податків у цілому по народному господарству республіки свідчить, що на сьогодні близько 60 відсотків заробітку працюючого стягується в бюджет у формі податків. Це один з найвищих рівнів оподаткування доходів трудової людини в світі.

Податки в людському суспільстві існують майже п'ять століть, але немає для людини більш гнітючої процедури, як їх сплата. Великі податки — це завжди неминучі злидні, занепад господарства, шлях до катастрофи і людської трагедії. Там, де вони є, не може бути мови про свободу і людську гідність, творчу працю і забезпечене майбутнє. Великі податки були причиною багатьох соціальних конфліктів, кровопролитних війн, занепаду цілих цивілізацій.

Великі податки не можуть бути нічим виправдані. Вони свідчать тільки про те, що держава веде своє господарство неефективно, робить якісь нерозумні і невиправдані затрати, нехтує інтересами своїх громадян, байдужа до них. Податки — це температура господарського організму. І якщо вона висока, а таким показником може бути питома вага податків у доходах народу, то крах організму неминучий. Є одна спільність між організмом людини і економічним організмом. Нормальна температура в них однакова.

У наші дні більшість країн світу має досить досконалі податкові системи. Про те наскільки питання податків постає завжди гостро, свідчить той факт, що жорстока податкова політика перервала блискучу політичну кар'єру Маргарет Тетчер.

У будь-якій державі громадяни зобов'язані віддавати частину своїх доходів на загальнодержавні потреби. Досконалість форм і методів передачі свідчить про рівень розвитку держави, її економічних і правових інститутів.

Більш як два століття економічна наука не втрачає надію сформулювати принципи побудови податків. Але за цей час податковий тягар не зменшується для людини праці.

На перший погляд, питання можна розв'язати досить успішно. Потрібно тільки постійно слідкувати за тим, щоб зберігалася рівновага між величиною оплаченого податку і величиною одержаних від уряду благ і послуг, а також створення рівних правових відносин між державою і платником податків. Проте історія свідчить, що держава ніколи не погоджується на такі відносини не тільки в кожному конкретному випадку, але і в загальному вигляді, незалежно від того, які кольори прикрашають політичні сили, що прийшли до влади.

Розуміння справедливості по відношенню до податків змінюється в залежності від зміни розуміння про суть і завдання держави, системи виробництва і розподілу доходів. Значна більшість демократичних сил, прийшовши до влади в нинішніх цивілізованих державах світу, стає на реальний грунт і спрямовує податкові системи на благо свого народу.

Практика свідчить, що в більшості європейських держав податки успішно виконують роль економічного знаряддя соціальної справедливості та активізації господарського життя.

Якщо проаналізувати практику побудови податкових систем у ряді країн Західної Європи і ознайомитись з науковими розробками вчених-економістів від Мірабо і Адама Сміта до сьогоднішнього часу, то основні принципи побудови податкової системи республіки можна сформулювати так:

— сума сплаченого податку завжди повинна дорівнювати вартості одержуваних від держави благ і послуг. Усі податки повинні мати цільове призначення, тобто конкретний вид затрат у бюджеті, куди вони будуть направлені. Знеособлений податок обумовлює непродуктивне його використання з боку уряду. Громадяни повинні бути поінформовані урядом, куди використана кожна копійка сплачених ними податків. Нові податки вводяться тільки для покриття відповідних витрат, а не на ліквідацію бюджетного дефіциту;

— об'єктом оподаткування може бути тільки доход, а не джерело доходу і не розмір витрат. Податок повинен бути пропорційним доходу. Прогресія оподаткування в залежності від зростання доходу повинна не перевищувати розумний оптимум, що дорівнює третині доходу;

— умови оподаткування мають бути прості і зрозумілі платникові, податок повинен стягуватися в зручний для платника час і сприятливим методом. При цьому повинна враховуватися дешевизна стягування податків.

За додержання цих принципів між урядами країн і платниками податків ведеться жорстока боротьба. Уряди всіма способами стараються уникнути контролю за їх діями. Як результат, постійно вводяться особисті, майнові, посередні податки.

Правда, слід зауважити, що в податкових системах більшості країн особисті і майнові податки мають невелику питому вагу. Більшого розповсюдження набули непрямі податки (їх ще називають посередніми).

При непрямих податках об'єктом оподаткування виступає не доход, а видаток. Тобто непрямий податок додається до ціни товару, що його купує громадянин. Це найбільш несправедливі податки з економічної точки зору, вони скорочують споживання, а це веде до скорочення виробництва. Непрямі податки більш-менш терпимі, коли спостерігається зростання добробуту народу. Але вони стають подвійним тягарем, коли добробут падає. В нашій країні яскравим прикладом непрямих податків був податок з обороту на

5 відсотків, або так званий президентський податок. Тому не дивно, що в нинішній економічній ситуації він викликав таке широке незадоволення народу. Якщо дати йому оцінку з урахуванням стану виробництва і добробуту населення, то вони будуть більше на шкоду, ніж на порятунок бюджету.

Слід відзначити, що при великих недоліках непрямих податків, уряди більшості держав незалежно від політичної орієнтації дуже охоче використовують цю форму поповнення казни. Їх приваблюють такі якості непрямих податків, як простота вирахування платежу і частота надходжень у бюджет.

рахову… ціни, к… не вход… економ… місце. … номічн… шу чер… живан…

Знач… ків з … період … війни, … правда … тягар … що по… знайти … них д… датків … бітник… вали … робітк… всі до… го гос… них ді…

У … єнні … Але … сільсь… датк… ряд … шій … двір … 33 кі…

ЗАГЛЯДАЮЧИ В ІСТОРІЮ

За минулих сімдесят років нагромаджено великий досвід стягнення податків у нашій державі. Цей досвід потребує глибокого осмислення хоч би для того, щоб відкинути все негативне, якого немало.

На шляхах до Жовтня більшовицька партія і її лідери добре розуміли негативне ставлення трудового люду до податків, і насамперед до непрямих. Тому в рішеннях дореволюційних з'їздів, у працях її вождів, у тому числі

Податковий тягар був величезним і зараз навіть не піддається більш-менш реальній оцінці. Наприкінці громадянської війни країна була в страшенному економічному занепаді. Все це пов'язується з війною, але в першу чергу слід зауважити, що занепад пов'язаний з нерозумною, хижацькою податковою політикою, яку ні виправдати, ні зрозуміти неможливо.

Але це ще не найстрашніше. Страшне те, що практика

СУМА ПО…

РІВЕНЬ ОПОДАТКУВАННЯ У РЕСПУБЛІЦІ — ГО…

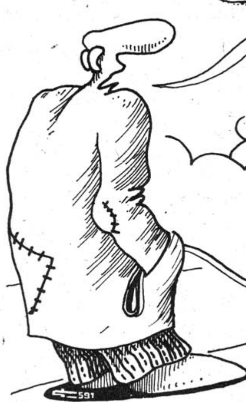
лі Леніна, наголошувалося на повному зломі дореволюційної податкової системи і перенесенні податкового тягаря на буржуазію.

Ці програмні цілі мали притягальну силу і сприймалися схвально більшістю населення. Тут потрібно врахувати, що податкова система дореволюційної Росії базувалася на акцизах і державних монополіях. Прибуткового податку не існувало. Фінансові труднощі воєнного часу примусили прийняти закон про прибутковий податок, а також податок з надприбутків торгово-промислових підприємств. Проте їх стягнення було відкладено.

Після Жовтневої революції більшовицький уряд добився стягнення всіх податків, що діяли при Тимчасовому уряді. Крім цього, були введені в дію прийняті царським урядом положення про прибутковий податок, одноразовий податок з прибутку і податок на приріст прибутку. Широкого застосування набули контрибуції, що стягувалися в грошовій формі і в примусовому порядку.

Контрибуції вводились як центральним урядом, так і місцевими органами влади, причому без будь-яких економічних і юридичних обгрунтувань. Ширшало коло платників прибуткового податку за рахунок скасування пільг і оподаткування власників малих підприємств і осіб, що займались особистими промислами. Прибутковий податок поширювався на сільських жителів. У другій половині 1918 року був введений одноразовий надзвичайний революційний податок, а також натуральний податок з сільських господарств, цілий ряд акцизів і зборів.

Є підстави стверджувати, що метод введення нових податків без достатнього обгрунтування зберігся на довгі роки. Проявляється він і сьогодні. Це вкрай негативна сторона нашої історії побудови податкової системи.

стягування податків у післяжовтневий період зберігалась аж до кінця п'ятдесятих років. Характерно також, що непрямі податки і акцизи стали основними джерелами доходів бюджетів. Тобто ті податки, проти яких більшовики найбільше виступали і обіцяли скасувати відразу ж після завоювання влади. Уже в 1929 році населення сплачувало більше шістдесяти акцизів і майже два десятки різних зборів.

Велика кількість різних платежів утруднювала їх обчислення і стягнення. Тому всі акцизи були об'єднані в один універсальний акциз, який став називатися податком з обороту. Проте офіційна пропаганда, а слідом за нею і наука, стали називати його формою соціалістичного нагромадження. До нагромаджень же він ніякого відношення не має. Нагромадження в господарстві ви-

22 … ці … зга… офі… не … ма … ком… на …

С… под… пос… від… цьо… що… у … вол… бов… фо… зи… зар…

… ум… й … фа… мо… жі… по… ст… ти…

як Вер-
кування».
жа зали-
уло вра-
міти ме-
актуаль-
ових си-
Центру.

РИ

свідчить, що в
ропейських дер-
успішно викону-
кономічного зна-
ьної справедли-
візації господар-

алізувати прак-
ови податкових
і країн Західної
айомитись з на-
робками вчених-
ід Мірабо і Ада-
сьогоднішнього
овні принципи
датковоі системи
ожна сформулю-

плаченого подат-
овинна дорівню-
і одержуваних
благ і послуг.
повинні мати ці-
ення, тобто кон-
затрат у бюдже-
будуть направ-
лений податок
непродуктивне
тання з боку
адяни повинні
мовані урядом,
стана кожна ко-
них ними подат-
датки вводяться
криття відповід-
не на ліквіда-
ого дефіциту;

ом оподаткуван-
тільки доход, а
доходу і не роз-
Податок повинен
ційним доходу.
оподаткування в
ід зростання до-
не перевищува-
оптимум, що до-
ні доходу;

оподаткування
ості і зрозумі-
і, податок пови-
тися в зручний
час і сприятли-
При цьому по-
вуватися деше-
ання податків.

вання цих прин-
урядами країн і
одатку ведеться
оротьба. Уряди
ами стараються
тролю за їх дія-
льтат, постійно
обисті, майнові,
датки.

слід зауважити,
ткових системах
раїн особисті і
тки мають неве-
вагу. Більшого
ння набули не-
ки (їх ще нази-
едніми).

рямих податках
одаткування ви-
оход, а видаток.
ний податок до-
ціни товару, що
громадянин. Це
есправедливі по-
номічної точки
скорочують спо-
це веде до ско-
бництва. Непря-
більш-менш тер-
спостерігається
обробуту народу.
тають подвійним
и добробут па-
країні яскравим
епрямих подат-
ток з обороту на

ТОЧКА ЗОРУ

СУМА ПОДАТКІВ

РІВЕНЬ ОПОДАТКУВАННЯ У РЕСПУБЛІЦІ — ГОЛОВНА ПРИЧИНА НАШОЇ БІДНОСТІ

СКІЛЬКИ ПОД[АТКІВ] МИ ПЛАТИ[МО]

НИНІШНЯ податкова система досить проста. Вона включає прямі і непрямі податки, збори і добровільні внески. Прямі податки поділяються на державні і місцеві.

Загалом за останніх двадцять років розмір податків, що їх сплачує населення України, в цілому виріс майже в 2,5 раза, причому більш високими темпами зростали прямі податки — в 3,44 раза. Насамперед значно зросла сума сплати прибуткового податку. Це пов'язано із зростанням середньої заробітної плати робітників і службовців у народному господарстві.

Однак статистичні дані свідчать, що фонд оплати праці в народному господарстві України за двадцять років зріс у 2,5 раза, на таку ж величину виросла загальна сума податків. Проте якщо розглядати середню заробітну плату, то в робітників і службовців вона виросла в 2,14 раза при зростанні податків у 2,5 раза. **Тобто за рахунок випереджального зростання податків життєвий рівень робітників і службовців знизився за двадцять років на 21 відсоток.**

Правда, вказаний фактор сприяв вирівнюванню доходів за рахунок заробітної плати між усіма соціальними групами населення республіки і, в першу чергу, між робітниками, службовцями, колгоспниками. Можна стверджувати, що на кінець 1990 року він вирівнявся.

Аналіз співвідношення фонду оплати праці і загальної суми сплачуваних населенням податків у цілому по народному господарству республіки свідчить, що на сьогодні близько 60 відсотків заробітку працюючого стягується в бюджет у формі податків. Це один з найвищих рівнів оподаткування доходів трудової людини в світі.

Основний висновок можна сформулювати так: сьогоднішній рівень оподаткування — головна причина нашої бідності і майбутньої безперспективності. При таких податках людина при найвищій інтенсивності праці суттєво підвищити свій життєвий рівень не може. Є достатньо підстав для того, щоб стверджувати: масова незаінтересованість у якісній і продуктивній праці прихована у великих податках. Звичайно, це не єдина, але, на мою думку, головна причина.

Великі податки — це зростання злочинності серед населення. Людина не може чесно заробити кошти на свій достаток, тому виникає спокуса красти. Великі податки — це постійна бідність. Людина за свої зароблені гроші

не ма
власни
перів,
зацікав
легко
і екон
Май
стягує
непрям
Проте
коли н
в краї
Найбіл
акциз-
лежав
ціаліст
так са
подато
Зако
цих по
перспе
зменше
гове з
ренної
Недо
роту я
фіскал
сутніст
чення
обхідні
стає о
тіше л
перетв
на дод
це мал
буде з
його
Думає
но зан
викори
на соц
ди. Це
значно
станов
печенн
коштів
цілі, м
же вді
Вико
прями
зані з
населе
ло б с
розвит
першу
освіти,
ки і н
Знач
викори
но-кул
житлон
дарств
жавно
таке с
жати
що на
особлю
лять ч
з тим,
жету
групи:
ство;
заходи
влади
пускат
ки з
ться н
заходи
На вк
вуєтьс
Можна
з кож
карбов
ристов
культу

5 відсотків, або так званий президентський податок. Тому не дивно, що в нинішній економічній ситуації він викликав таке широке незадоволення народу. Якщо дати йому оцінку з урахуванням стану виробництва і добробуту населення, то вони будуть більше на шкоду, ніж на порятунок бюджету.

Слід відзначити, що при великих недоліках непрямих податків, уряди більшості держав незалежно від політичної орієнтації дуже охоче використовують цю форму поповнення казни. Їх приваблюють такі якості непрямих податків, як простота вирахування платежу і частота надходжень у бюджет.

ЗАГЛЯДАЮЧИ В ІСТОРІЮ

ЗА МИНУЛИХ сімдесят років нагромаджено великий досвід стягнення податків у нашій державі. Цей досвід потребує глибокого осмислення хоч би для того, щоб відкинути все негативне, якого немало.

На шляхах до Жовтня більшовицька партія і її лідери добре розуміли негативне ставлення трудового люду до податків, і насамперед до непрямих. Тому в рішеннях дореволюційних з'їздів, у працях її вождів, у тому числі Леніна, наголошувалося на повному зломі дореволюційної податкової системи і перенесенні податкового тягаря на буржуазію.

Ці програмні цілі мали притягальну силу і сприймалися схвально більшістю населення. Тут потрібно врахувати, що податкова система дореволюційної Росії базувалася на акцизах і державних монополіях. Прибуткового податку не існувало. Фінансові труднощі воєнного часу примусили прийняти закон про прибутковий податок, а також податок з надприбутків торгово-промислових підприємств. Проте їх стягнення було відкладено.

Після Жовтневої революції більшовицький уряд добився стягнення всіх податків, що діяли при Тимчасовому уряді. Крім цього, були введені в дію прийняті царським урядом положення про прибутковий податок, одноразовий податок з прибутку і податок на приріст прибутку. Широкого застосування набули контрибуції, що стягувалися в грошовій формі і в примусовому порядку.

Контрибуції вводились як центральним урядом, так і місцевими органами влади, причому без будь-яких економічних і юридичних обгрунтувань. Ширшало коло платників прибуткового податку за рахунок скасування пільг і оподаткування власників малих підприємств і осіб, що займались особистими промислами. Прибутковий податок поширювався на сільських жителів. У другій половині 1918 року був введений одноразовий надзвичайний революційний податок, а також натуральний податок з сільських господарств, цілий ряд акцизів і зборів.

Є підстави стверджувати, що метод введення нових податків без достатнього обгрунтування зберігся на довгі роки. Проявляється він і сьогодні. Це вкрай негативна сторона нашої історії побудови податкової системи.

Податковий тягар був величезним і зараз навіть не піддається більш-менш реальній оцінці. Наприкінці громадянської війни країна була в страшенному економічному занепаді. Все це пов'язується з війною, але в першу чергу слід зауважити, що занепад пов'язаний з нерозумною, хижацькою податковою політикою, яку ні виправдати, ні зрозуміти неможливо.

Але це ще не найстрашніше. Страшне те, що практика стягування податків у післяжовтневий період зберігалась аж до кінця п'ятдесятих років. Характерно також, що непрямі податки і акцизи стали основними джерелами доходів бюджетів. Тобто ті податки, проти яких більшовики найбільше виступали і обіцяли скасувати відразу ж після завоювання влади. Уже в 1929 році населення сплачувало більше шістдесяти акцизів і майже два десятки різних зборів.

Велика кількість різних платежів утруднювала їх обчислення і стягнення. Тому всі акцизи були об'єднані в один універсальний акциз, який став називатися податком з обороту. Проте офіційна пропаганда, а слідом за нею і наука, стали називати його формою соціалістичного нагромадження. До нагромаджень же він ніякого відношення не має. Нагромадження в господарстві вираховуються в межах оптової ціни, куди податок з обороту не входить. Але і сьогодні ця економічна нісенітниця має місце. Це деформує всі економічні розрахунки і в першу чергу розміри фондів споживання і нагромадження.

Значне збільшення податків з населення відбулося в період Великої Вітчизняної війни, що має цілковите виправдання. Але податковий тягар настільки був важким, що порівняння йому нелегко знайти навіть у середньовічних деспотіях. У формі податків, зборів і позичок робітники і службовці сплачували майже 80 відсотків заробітку, а колгоспники — всі доходи від індивідуального господарства і присадибних ділянок.

У післявоєнний період воєнні податки були скасовані. Але на селі, крім великого сільськогосподарського податку, було вве[illegible] цілий ряд натуральних [illegible]к, у нашій республіці селянський двір повинен був сплачувати 33 кілограми м'яса, 120 яєць, 22 літри молока тощо. Про ці натуральні податки ніде не згадується, і їх податками офіційна статистика навіть не вважає, але це була форма податку періоду воєнного комунізму, лише перебудована на новий лад.

Селянський двір у формі податків, позик, натуральних поставок сплачував понад 90 відсотків своїх доходів. До цього потрібно додати і те, що оплата праці в колгоспах у цей період була суто символічною. Робітники і службовці також сплачували у формі податків, зборів і позик понад 60 відсотків своїх заробітків.

Дещо можна пояснити умовами післявоєнного часу й іншими, зв'язаними з цим факторами. Але нічим не можна пояснити повну байдужість до долі свого народу, повсякчасну жорстокість при стягуванні податку, яка культивувалась урядом.

Автор цих рядків працював податковим інспектором у середині п'ятдесятих років і уявлення про тодішнє становище має не чисто теоретичне.

І сьогодні ще моторошно згадувати, як у поліських селах виснажений тяжкою працею, постійним недоїданням, замордований податковим апаратом і репресійними органами, український селянин був доведений до відчаю і приречений на загибель. Тільки смерть Сталіна і наступні реформи Хрущова дещо змінили становище.

Сьогодні, коли мова йде про занепад села, мені здається, що якраз тоді, у повоєнні роки, селу саме податками було завдано смертельного удару, від якого воно до цього часу не може отямитися. Все це я пишу не для того, щоб ще раз зачепити болючі нерви читачеві. Це роблять краще за мене інші, і факти наводяться більш разючі. Пишу з однією метою, щоб показати, яким небезпечним знаряддям у руках держави є податки, і підтвердити необхідність корінного перегляду точки зору уряду і законодавців на їх роль і місце в суверенній державі.

Суть справи в тому, що держава завжди повинна в першу чергу захищати інтереси простого трудівника. Громадянин, придушений податковим пресом, — поганий працівник і патріот. Але істиною є і те, що держава, яка є власником землі і засобів виробництва, неминуче стає в сфері податків жорстоким і витонченим грабіжником своїх громадян.

До речі, в програмі партії, прийнятій на XXII з'їзді КПРС, проголошувалося, що ми будуємо країну без податків. Проте за минулі роки сума стягнень зросла. Наявність такої програмної мети відвертала увагу науки і широкої громадськості від проблеми податків. Наукові дослідження не велися, в результаті сьогодні з'являються недосконалі законодавчі акти щодо податків, з суто фіскальним призначенням. Союзне і республіканське податкові законодавства подібні, як сіамські близнюки, чи то за видами податків, чи то за порядком їх обчислення і стягнення.

Законодавство про податки, як і самі їх види, не може народжуватися в кабінетах державних чиновників. Створення податкової системи — це не тільки практична, але дуже серйозна наукова проблема. Вона вимагає глибокого аналізу господарського життя країни, доходів населення, бюджету сім'ї. На основі зібраних матеріалів можна тільки зробити висновок про доцільність введення того чи іншого податку, спрогнозувати його вплив на соціальні процеси.

У нас законодавство про податки приймається виключно на
ненні
бюдже
кладом
введен
Пода
ренної
дувати
садах,
бути
ків, я
вій сис
жави.
кально
сутніст
кожно
ної з
платни
сплаче
сьогод
шені,
чатку
вже по
ними,
певні
жетом,
сваві
тії в б

в межах оптової
даток з обороту
але і сьогодні ця
нісенітниця має
формує всі еко-
ахунки і в пер-
міри фондів спо-
агромадження.
льшення подат-
ння відбулося в
ої Вітчизняної
ає цілковите ви-
Але податковий
ки був важким,
я йому нелегко
у середньовіч-
х. У формі по-
в і позичок ро-
ужбовці сплачу-
80 відсотків за-
колгоспники —
д індивідуально-
тва і присадиб-

нний період во-
були скасовані.
крім великого
дарського по-
вве цілий
них. ак, у на-
іці селянський
був сплачувати
м'яса, 120 яєць,

олока тощо. Про
і податки ніде не
і їх податками
атистика навіть
але це була фор-
періоду воєнного
лише перебудова-
лад.
й двір у формі
зик, натуральних
лачував понад 90
воїх доходів. До
бно додати і те,
праці в колгоспах
була суто сим-
обітники і служ-
к сплачували у
ків, зборів і по-
0 відсотків своїх

ожна пояснити
слявоєнного часу
в'язаними з цим
Але нічим не
нити повну байду-
лі свого народу,
жорстокість при
одатку, яка куль-
урядом.
х рядків працю-

вав податковим інспектором у середині п'ятдесятих років і уявлення про тодішнє становище має не чисто теоретичне.

І сьогодні ще моторошно згадувати, як у поліських селах виснажений тяжкою працею, постійним недоїданням, замордований податковим апаратом і репресійними органами, український селянин був доведений до відчаю і приречений на загибель. Тільки смерть Сталіна і наступні реформи Хрущова дещо змінили становище.

Сьогодні, коли мова йде про занепад села, мені здається, що якраз тоді, у повоєнні роки, селу саме податками було завдано смертельного удару, від якого воно до цього часу не може отямитися. Все це я пишу не для того, щоб ще раз зачепити болючі нерви читачеві. Це роблять краще за мене інші, і факти наводяться більш разючі. Пишу з однією метою, щоб показати, яким небезпечним знаряддям у руках держави є податки, і підтвердити необхідність корінного перегляду точки зору уряду і законодавців на їх роль і місце в суверенній державі.

Суть справи в тому, що держава завжди повинна в першу чергу захищати інтереси простого трудівника. Громадянин, придушений податковим пресом, — поганий працівник і патріот. Але істиною є і те, що держава, яка є власником землі і засобів виробництва, неминуче стає в сфері податків жорстоким і витонченим грабіжником своїх громадян.

До речі, в програмі партії, прийнятій на XXII з'їзді КПРС, проголошувалося, що ми будуємо країну без податків. Проте за минулі роки сума стягнень зросла. Наявність такої програмної мети відвертала увагу науки і широкої громадськості від проблеми податків. Наукові дослідження не велися, в результаті сьогодні з'являються недосконалі законодавчі акти щодо податків, з суто фіскальним призначенням. Союзне і республіканське податкові законодавства подібні, як сіамські близнюки, чи то за видами податків, чи то за порядком їх обчислення і стягнення.

Законодавство про податки, як і самі їх види, не може народжуватися в кабінетах державних чиновників. Створення податкової системи — це не тільки практична, але дуже серйозна наукова проблема. Вона вимагає глибокого аналізу господарського життя країни, доходів населення, бюджету сім'ї. На основі згаданих матеріалів можна тільки зробити висновок про доцільність введення того чи іншого податку, спрогнозувати його вплив на соціальні процеси.

У нас законодавство про податки приймається виключно на інтуїції або при виникненні необхідності покриття бюджетного дефіциту. Прикладом того може служити введення податку з продаж.

Податкова система суверенної держави повинна будуватися на зовсім інших засадах, вона насамперед має бути позбавлена тих недоліків, які притаманні податковій системі тоталітарної держави. Це, перш за все, фіскально-алогічний ухил, відсутність цільової функції кожного із податків і зв'язаної з цим форми контролю платника за використанням сплаченого податку. Існуюча сьогодні система єдиної кишені, коли всі податки спочатку надходять у бюджет, а вже потім, будучи знеособленими, використовуються на певні цілі, передбачені бюджетом, — основна причина свавілля державної бюрократії в бюджетних справах.

ТОЧКА ЗОРУ

АТКІВ

А ПРИЧИНА НАШОЇ БІДНОСТІ

СКІЛЬКИ ПОДАТКІВ МИ ПЛАТИМО?

Нинішня податкова система досить проста. Вона включає прямі і непрямі податки, збори і добровільні внески. Прямі податки поділяються на державні і місцеві.

Загалом за останніх двадцять років розмір податків, що їх сплачує населення України, в цілому виріс майже в 2,5 раза, причому більш високими темпами зростали прямі податки — в 3,44 раза. Насамперед значно зросла сума сплати прибуткового податку. Це пов'язано із зростанням середньої заробітної плати робітників і службовців у народному господарстві.

Однак статистичні дані свідчать, що фонд оплати праці в народному господарстві України за двадцять років зріс у 2,5 раза, на таку ж величину виросла загальна сума податків. Проте якщо розглядати середню заробітну плату, то в робітників і службовців вона виросла в 2,14 раза при зростанні податків у 2,5 раза. **Тобто за рахунок випереджального зростання податків життєвий рівень робітників і службовців знизився за двадцять років на 21 відсоток.**

Правда, вказаний фактор сприяв вирівнюванню доходів за рахунок заробітної плати між усіма соціальними групами населення республіки і, в першу чергу, між робітниками, службовцями, колгоспниками. Можна стверджувати, що на кінець 1990 року він вирівнявся.

Аналіз співвідношення фонду оплати праці і загальної суми сплачуваних населенням податків у цілому по народному господарству республіки свідчить, що на сьогодні близько 60 відсотків заробітку працюючого стягується в бюджет у формі податків. Це один з найвищих рівнів оподаткування доходів трудової людини в світі.

Основний висновок можна сформулювати так: сьогоднішній рівень оподаткування — головна причина нашої бідності і майбутньої безперспективності. При таких податках людина при найвищій інтенсивності праці суттєво підвищити свій життєвий рівень не може. Є достатньо підстав для того, щоб стверджувати: масова незаінтересованість у якісній і продуктивній праці прихована у великих податках. Звичайно, це не єдина, але, на мою думку, головна причина.

Великі податки — це зростання злочинності серед населення. Людина не може чесно заробити кошти на свій достаток, тому виникає спокуса красти. Великі податки — це постійна бідність. Людина за свої зароблені гроші не має можливості стати власником майна, цінних паперів, житла, тому вона не зацікавлена у стабільності, легко піддається політичним і економічним провокаціям.

Майже половину заробітку стягується до бюджету через непрямі податки, або акцизи. Проте офіційна доктрина ніколи не визнавала наявності в країні непрямих податків. Найбільший і універсальний акциз-податок з обороту належав до нагромаджень соціалістичного господарства, так само характеризувався і податок на імпорт.

Законодавче регулювання цих податків з подальшою перспективою їх істотного зменшення — це першочергове завдання уряду суверенної держави.

Недоліком податку з обороту як платежу є його суто фіскальне призначення і відсутність цільового призначення його використання. Необхідність його ліквідації стає очевидною. Дедалі частіше лунають пропозиції про перетворення його в податок на додаткову вартість. Але це мало що змінить, якщо не буде законодавчо закріплено його цільове призначення. Думається, що його доцільно закріпити як доход, що використовується виключно на соціально-культурні заходи. Це дало б можливість значно поліпшити соціальне становище громадян в забезпеченні їхніх потреб. Розмір коштів, що йдуть на вказані цілі, можна збільшити майже вдвоє.

Використання прямих і непрямих податків на цілі, зв'язані з соціальними потребами населення, докорінно змінило б фінансове забезпечення розвитку соціальної сфери. В першу чергу, — в закладах освіти, охорони здоров'я, науки і культури.

Значна частина податків використовується на соціально-культурні заходи і дотації житлово-комунальному господарству через видатки державного бюджету. Звичайно, таке спрямування можна вважати умовним, бо податки, що надходять у бюджет, знеособлюються, тобто становлять частину доходів. Разом з тим, якщо всі видатки бюджету розподіляються на три групи: на народне господарство; на соціально-культурні заходи; на утримання органів влади і управління, то допускати умовність, що податки з населення спрямовуються на соціально-культурні заходи і науку, можна. На вказані витрати спрямовується 33 відсотки податків. Можна висловитися так, що з кожного сплаченого нами карбованця 33 копійки використовуються на соціально-культурні заходи і науку. За минулих двадцять років, це співвідношення не змінилося.

При системі зарахування податків у різні види бюджетів, яка існувала до 1991 року, 57 відсотків податків передавалося в союзний бюджет. З кожного карбованця сплачених населенням республіки податків 57 копійок передається на загальносоюзні потреби. Звичайно, можна тільки припустити, куди витрачаються ці ресурси. Безумовно, на утримання апарату управління і оборону. Це ще раз підтверджує висновок, що утримання союзних органів влади і управління, а також надмірні військові витрати великим тягарем лягають на плечі трудового народу. Причому величина податків, що зараховується в союзний бюджет, постійно зростає. За двадцять минулих років вона збільшилась в 2,9 раза.

Варто заради справедливості сказати, що приблизно 6 мільярдів карбованців, переданих до союзного бюджету у вигляді податків, повертається в республіку у формі асигнувань на науку, освіту і соціальне забезпечення із союзного бюджету. Але більш як 16 мільярдів карбованців — це внески населення в союзний бюджет, або 41 копійка з кожного карбованця. Така велика сума внесків не може вважатися виправданою. В 1991 році дещо змінено порядок взаємовідносин із союзним бюджетом. Так, прибутковий податок став повністю зараховуватися в місцеві бюджети, передано в республіканський бюджет податок з власників транспортних засобів. Верховна Рада республіки прийняла рішення повністю зараховувати до державного бюджету республіки податок з обороту для відшкодування дотації на видобуток вугілля.

Слід також відзначити, що в бюджеті республіки 10 відсотків податків використовуються на інші цілі. Можна допускати, що ці кошти йдуть на фінансування народного господарства і, в першу чергу, на виплату різниці в цінах на сільськогосподарську продукцію.

НЕМАЄ МОТИВАЦІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ

Усі показники про розміри податків, що сплачуються населенням, і напрями їх використання свідчать про те, що податкова система суверенної республіки потребує докорінної перебудови щодо обмеження і зменшення ставок податків, розширення пільг за податками і скорочення кількості платників. Передусім вимагають вдосконалення непрямі податки, тобто податок з обороту. Сьогодні нереально порушувати питання про його скорочення, але це важливе завдання на перспективу. Справа в тому, що великі ставки податку значно скорочують фонд споживання населення. А це веде до скорочення виробництва. Власне кажучи, сьогоднішні скромні масштаби виробництва товарів масового вжитку якраз пояснюються великими непрямими податками. Фонд споживання був мізерним і майже не збільшувався. Тому основні інвестиції направлялися на розвиток засобів виробництва, а в результаті створена самопоїдаюча економіка. Це особливо важливо в умовах нинішньої політики цін при переході до ринку.

Фонд споживання скоротився до неймовірно малих розмірів. Мається на увазі його матеріальна величина. Це не може не позначитися на темпах виробництва і споживання промислових і продовольчих товарів населенням республіки. Тому проблема зниження податків дуже актуальна.

Якщо спробувати заглянути в перспективу, то ліквідація податку з обороту є першочерговим завданням.

Думається, що його повинні замінити акцизи на цілий ряд товарів, які не є предметами першої потреби. До них слід віднести винно-горілчані вироби, тютюн, золото та інші коштовні метали, предмети розкоші. Вказані акцизи повинні вводитися республіканськими органами влади, зараховуватися в республіканський бюджет. Крім цього, місцеві органи повинні мати право встановлювати акцизи на товари, що виробляються на їх території, із зарахуванням цих акцизів у відповідні місцеві бюджети.

Необхідно також за рахунок зменшення непрямих податків ввести податок на нерухоме майно, на операції з цінними паперами, на землю в містах. Проте основна мета всіх розрахунків, наведених вище, зводиться до того, що запровадження нових податків повинно проводитись за рахунок скасування або зменшення вже існуючих. Подальше збільшення податків може перейти всяку розумну межу і дати такий негативний результат, який неможливо передбачити. Навіть збереження діючого рівня оподаткування робить економіку республіки приреченою, бо позбавляє її мотивації розвитку.

Щодо цього слід декілька слів сказати про податок з продажу, введений з 1 січня 1991 року, або, як його ще називають, президентський податок. При такій високій питомій вазі податків у заробітку громадянина, Верховна Рада Союзу з неабиякою полегкістю прийняла постанову про введення цього податку, чим майже на 10 відсотків знизила життєвий рівень народу. Особливих протидій ніхто не чинив! При зростанні цін на товари першої потреби майже в два рази президентський податок ще сильніше дався взнаки у бюджеті сім'ї, знизив і без того низький матеріальний рівень життя населення. Ніхто, крім шахтарів, не пробував чинити хоча б елементарний опір явному здирництву держави. Мовчали всі.

Дуже глибоко засіло в наших душах фальшиве твердження — інтереси держави над усе. Нібито бувають інтереси держави без інтересів кожного її громадянина. Довго спекулювали подібними нісенітницями всі, хто хотів. Триває це і сьогодні.

Думається, що в Комісії Верховної Ради республіки у правах людини, в її секції з економічних прав питання про податки, їх розмір і порядок стягнення має посідати одне з чільних місць. І головне — це широка інформація про розміри податків, сплачених населенням у цілому і в розрізі соціальних груп, залежно від величини заробітку або доходу і т. п. Така інформація повинна публікуватися для загального ознайомлення. Комісія повинна перша накладати заборону на будь-які спроби вводити нові податки, суворо слідкувати за збереженням оптимального розміру податку. Але найголовніше — це просвітити і розбудити наш народ до такого рівня, на якому він не буде дозволяти грабувати себе і всі прорахунки в економіці і політиці списувати за свій рахунок.

Остап ВАСИЛИК,
доктор економічних наук.

Київ.

З місця події

ІОАНН ПАВЛО II:
«НЕОБХІДНЕ СПІВЖИТТЯ У МИРІ...»

В Угорщині перебував глава римсько-католицької церкви Іоанн Павло II. Цілуючи землю в столичному аеропорту, він заявив, що приїхав у країну не лише для участі в релігійних заходах, а й для того, аби кожному угорцю розкрити підвалини християнського світогляду.

Однією з центральних подій п'ятиденного перебування Іоанна Павла II в Угорщині стала участь в урочистій літургії в селі Марія-Повча — місці масового паломництва християн.

Папа прибув у Марію-Повчу на вертольоті. Зі стадіону, де він приземлився, глава римсько-католицької церкви на спеціальному «папамобілі» об'їхав вірників, понад 200 тисяч яких з різних країн Європи зібралися на обладнаному поблизу храму полі. Іоанн Павло II разом з місцевими та священнослужителями сусідніх країн провів тут урочисту літургію.

Папа палко вітав серед численних прочан посланців України, Словакії, Румунії та інших країн. Хвилю оплесків викликало те, що звертався він до них їхньою рідною мовою. Звертаючись до українців, Іоанн Павло II, зокрема, сказав:

— Дорогі! Ваша віра, яку ви являли світові протягом десятків років, приймаючи навіть переслідування, тяжкі дискримінації, підтверджує християнські переконання, згідно з якими віра і християнство не можуть бути знищені. Отже, нехай ваше щоденне свідчення правдивих християн продовжується також у змінених обставинах. Тепер необхідним є співжиття у мирі з усіма християнами та людьми доброї волі. Хай Богородиця з Марії-Повчі завжди заступається за вас.

Сердечні вітання звучали окремо на адресу закарпатських вірників, яких прибуло сюди понад 16 тисяч, особисто до єпископа Мукачівської греко-католицької єпархії Івана Семедія та його помічників Івана Маргитича та Йосипа Головача.

— Велика набожність, яку закарпатці плекають спільно з угорським народом, — наголосив Папа Римський, — хай і надалі з'єднує вас на дорозі миру та спільного християнського спадку.

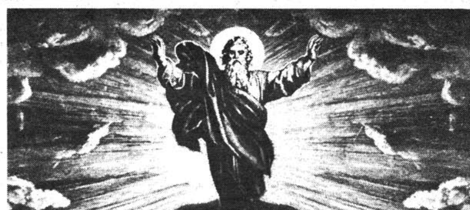
Вітання Іоанна Павла II прозвучали також угорською, словацькою, польською, румунською, італійською мовами. Представники місцевих епархій та сусідніх країн передали главі римсько-католицької церкви пам'ятні дарунки. Від імені закарпатських вірників подружжя Балогів вручило Папі роботу відомого живописця Михайла Іванчо. Це різьба по дереву, де зображено закарпатських греко-католицьких єпископів Ромжу та Хіру які загинули мученицькою смертю за віру.

Після урочистої літургії, центральною темою якої були проповіді про Марію, сім'ю, любов, Іоанн Павло II оглянув Повчанську церкву. Споруджена ще в XV столітті, вона кілька разів перебудовувалася, розширялася. Між іншим, активну участь в її побудові, причому за власні кошти, взяв Мукачівський апостольський вікарій, глава василіанських ченців, які у Повчі духовно обслуговували прочан. Цю справу продовжив Мукачівський єпископ Ольшовський. Внутрішній розпис храму виконали знані митці Закарпатського краю Йосип Бокшай та Еммануїл Петрашовський.

Більш детальну оцінку поїздці Папи буде дано фахівцями. Але вже тепер можна зробити висновок, що головна мета його візиту — моральна підтримка заново відроджуваних у державах Східної Європи католицьких общин, примирення людей різних віросповідань, націй, країн на основі християнської любові, повернення до загальнолюдських цінностей.

Микола ГОРВАТ,
власний кореспондент
«Голосу України».
Ужгород — Марія-Повча — Дебрецен — Ужгород.

Катехізисна школа

ЩОДЕННА МОЛИТВА

Отче наш, що єси на небесах! Нехай святиться ім'я твоє, нехай прийде царство твоє, нехай буде воля твоя, як на небі, так і на землі. Хліба нашого насущного дай нам сьогодні. І прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим. І не введи нас у випробування, але визволи нас від лукавого. Бо твоє є царство, і сила, і слава навіки. Амінь.

ЗАПОВІДІ БОЖІ

1. Хай не буде тобі інших богів переді Мною.
2. Не роби собі подоби Бога.
3. Не призивай ймення Господа Бога твого даремно.
4. Пам'ятай день суботній (недільний), щоб святити його.
5. Шануй свого батька та матір свою.
6. Не вбивай.
7. Не чини перелюбу.
8. Не кради.
9. Не свідчи неправдиво на свого ближнього.
10. Не заздри.

ЯК ПОВОДИТИСЯ В ХРАМІ!

Щодо зовнішнього вигляду, то він мусить бути таким, щоб не принижувати святості місця. Недопустимо оголювати коліна та ноги вище колін, а також плечі. Не можна одягати до церкви, наприклад, короткі шорти. Не варто, збираючись до храму, вибирати з одягу футболки з великим вирізом та вузькими бретельками, що не прикривають плечей. Сандалі або босоніжки краще взувати на шкарпетки або гольфи. Одяг має бути чистим, випрасуваним і не дуже яскравим.

Чоловіки, підходячи до дверей храму, мусять зняти головні убори, а жінки — покрити голови. Незаймані дівчата незалежно від віку голови у храмі не покривають. Зайшовши до храму, необхідно «прикластись» (поцілувати) ікону посеред церкви. Ні в якому разі не можна цього робити з нафарбованими губами.

Входячи до храму, слід пам'ятати, що храм є Дім Божий. Тому найперше треба привітатись. У будні — тричі до землі, а у свята — тричі в пояс, молячись: «Боже, очисти мене грішного і помилуй нас».

Приходити до храму треба до початку богослужіння. Але якщо запізнилися, заходьте тихо, не заважаючи молитися іншим. Якщо бачите, що в храмі відбувається обряд, зупиніться біля вхідних дверей лише по закінченню йдіть на потрібне вам місце. Вітатись із знайомими слід мовчазним поклоном і намагатися нічого не говорити. Коли маєте на плечі сумку, опустіть її додолу. Не можна заводити руки за спину, тримати за руку один одного або обніматися. Сидіти у православному храмі дозволяється тільки немічним та калікам.

Привівши дитину до храму, стежте за її поведінкою. Якщо дитя розплачеться, винесіть його назовні. Ніколи не підспівуйте хору. Слова співу повторюйте про себе.

За старим звичаєм чоловіки мусять стояти у правій частині храму, а жінки у лівій.

Коли повз вас проходить священик з кадилом, вклоніться йому.

Підготувала
Ірина ЖИЛЕНКО.

ІСТОРІЯ АВРААМА

Сини Ноя мали багато дітей, від яких і походять численні народи на Землі. В далекі дохристові часи більшість із них не визнавали єдиного справжнього Бога, а вклонялися ідолам. Люди рубали дерева і робили з них зображення богів. Ідолів робили з каміння, срібла, золота. Бог бачив з небес, що люди вклонялися лжебогам, але він не знищив їх, бо Господь Ісус обіцяв померти за гріхи всього людства.

Тоді Бог сказав: «Виберу собі одного чоловіка, навчу його любити мене і служити мені».

В одній країні жив чоловік на ім'я Авраам. Бог сказав йому: «Вийди із землі твоєї, від рідних твоїх і з дому батька твого до землі, яку я вкажу тобі. Благословляю тебе і вшаную ім'я твоє». Авраам не знав, куди Бог наказує йому йти, але він зібрався у путь, адже Бог йому так наказав. Авраам пішов, не знаючи куди йде, бо був покірливим перед Богом. Він мав дружину Сарру, яка теж пішла з ним. Разом з ними йшли також вівці, корови, віслюки. Спали вони в наметі.

Дорога петляла то високими пагорбами, то через широкі річки. Нарешті, він прийшов до чудового краю, зарослого деревами, квітами, травою і зіллям. Це місце Бог вибрав для Авраама. Звалося воно Ханааном. Тут Авраам й оселився. Із складених до купи каменів він зробив жертовника і приносив тварин у жертву Богові. Ніколи Авраам не схилявся перед ідолами, але народ, який оточував його, служив лжебогам. Бог благословив Авраама і охороняв, щоб ніхто не заподіяв йому зла.

Авраам і Сарра були вже досить похилого віку і не мали дітей. Одного разу вночі Бог сказав Авраамові: «Поглянь на небо. Що ти бачиш?» Небо рясніло зорями, і їх було так багато, що й підрахувати несила. Бог сказав: «Ти матимеш багато дітей. Отже, нащадків твоїх буде більше, ніж зірок на небі; вони будуть жити на землі Ханаанській, а нечестиві народи будуть вигнані з того краю». Того часу Авраам не мав жодного сина, але він вірив, що Бог зробить те, що обіцяв.

Одного разу Авраам сидів у своєму наметі. Наближався полудень. Авраам побачив людей, що підходили до намету. Він побіг до них назустріч, вклонився їм і сказав до одного з подорожніх: «Прошу, зайдіть до намету мого, і дозвольте мені принести трохи води і обмити ноги ваші, і хліба, щоб зміцнити серця ваші». Тоді три мужі дали згоду відпочити в Авраама.

Це були ангели. Під час обіду один з них сказав: «Сарра матиме сина». Сарра чула слова ангелів і не могла повірити, що вона справді народить сина в такому віці. Але через рік справді народився син. Бог виконав обітницю свою. Синові дали ім'я Ісаак.

Коли він виріс, то оселився у своєму шатрі, окремо від батька. Авраам любив сина свого над усе.

Бог же забажав випробувати, чи любить його Авраам. Він сказав Авраамові: «Візьми сина свого, якого ти любиш, єдинонародженого твого і принеси його в жертву на одній із гір, на яку я вкажу тобі». Важко Авраамові було зробити це, але він хотів виконати все, що йому Бог звелів. Він нарубав дров, поклав їх на віслюка і наказав двом своїм слугам іти за ним. Узявши з собою Ісаака, Авраам вирушив до гори. Три дні йшли вони вчотирьох, нарешті прийшли до високої гори. Тут Авраам сказав слугам своїм: «Ви залишайтесь тут з віслюком, а я і син підемо туди вклонитися Богові». Він зняв дрова з віслюка і поклав їх на плечі сина. Потім він узяв з собою вогню і ножа і пішов на гору з Ісааком. Ісаак не знав, що батько хоче принести його в жертву. На верховині Авраам узяв каміння і зробив з нього жертовника, потім зняв дрова з плечей Ісаака і поклав на жертовник. Тепер Ісаак зрозумів, що задумав батько. Авраам зав'язав руки і ноги синові мотузкою, якою були зв'язані дрова, і поклав Ісаака на жертовник. Коли Авраам уже взяв ножа і підняв руку, щоб зарізати сина свого, він раптом почув голос: «Аврааме! Аврааме!» Це ангел Господній кликав до нього з неба, кажучи: «Не піднімай руки твоєї на підлітка і не роби над ним нічого, бо тепер Бог знає: ти любиш його і не пошкодував сина свого єдинонародженого».

О, з якою радістю розв'язав Авраам мотузку і як він радів, що йому не потрібно було принести в жертву сина свого. Цієї ж миті Авраам побачив позаду себе барана. Він пішов, узяв барана і приніс його в жертву Богові замість Ісаака. Авраам щиросердно дякував Богові за те, що він повернув йому сина.

Тоді ангел вдруге покликав Авраама з небес і сказав: «Бог бачить і радіє, що ти не пошкодував свого сина, і тому Бог благословить тебе і всіх нащадків твоїх, і один з нащадків твоїх буде Спасителем усіх народів землі».

Про кого говорив тут ангел? Він говорив про Ісуса, що одного дня народиться на землі дитям, принесе людям спасіння і доведе їх до Царства Небесного.

(Далі буде).

ОСЬ ТОБІ ГРОШІ, ХАЗЯЙНУЙ —

КАЖЕ МЕНІ ДРУЖИНА

Доки в маленькій комірчині та в буфеті лежали продукти зі старих запасів, ми якось не відчували підвищення цін. Та ось скінчилися крупи, чай, борошно, олія, цукор, домашня консервація... Сам не помітив би цього, бо ніколи не цікавився, які продукти маємо. Сумлінно виконував нечасті накази дружини: купував у магазинах і на ринку все, що замовляла. Здебільшого ж вона робила це сама.

Живемо удвох, син дорослий, в іншому місті.

...У день зарплати дружина, прийшовши додому, роздратовано сказала:

— Годі. Ось тобі гроші, хазяйнуй!

І віддала мені свою зарплату.

— Якщо довіряєш, то візьмуся,— відповідаю жартома.— Але зваж, що я купуватиму тільки найнеобхідніше. Не якісь там тістечка, торти і булочки, а чорний хліб. Він і смачніший, і набагато дешевший.

— От і добре,— мовила дружина.—Завтра перше число, починай. Раджу записувати все, що купуєш. Наприкінці місяця підрахуєш витрати. Тільки не заборгуй.

Скільки треба витрачати на харчі? Звичайно, можна проїсти й тисячу, і дві тисячі карбованців, якщо споживати продукти з магазину «М'ясні делікатеси», що в Запоріжжі. Там за кілограм ковбаси треба віддати півзарплати. Але нам це не по кишені, хоча й заробляємо непогано. Дружина — інженер. Я—журналіст, завідуючий відділом соціальних проблем обласної газети «Запорізька правда». Але біда в тому, що магазинів з дешевими продуктами тепер немає. І м'яса за державними цінами не купиш. Картопля, овочі коли й є в магазинах, то такі, що вигідніше купувати на ринку. Там дорожче, але відходів менше, і продукти якісні. Отож купували і в магазинах, і на ринку. Яловичину брали по 10 карбованців 50 копійок, дешевшого м'яса не надибали. Якщо споживати по сто грамів яловичини на день (хіба це багато?), то треба витратити 63 карбованці. Ще купив два кілограми копченої ковбаси, витративши 40 карбованців. На Малому ринку надибав гречану крупу. За два кілограми заплатив 10 карбованців. Купив кілограм меду в магазині за 22 карбованці.

Ой, лишенько! До чого ж усе дороге! Літрова банка сметани коштує три карбованці, а раніше — один карбованець. Масло — вісім карбованців 80 копійок. Перші суниці на запорізьких базарах були по 30 карбованців, згодом ціна впала до чотирьох. Помідори, малина — по шість—сім карбованців, молода картопля, огірки — три. А смородина, черешні, вишні які дорогі!.. Немає потреби перераховувати всі наші записи.

На цигарки, горілку, вино, пиво не витратили жодної копійки: не вживаємо. Не їли печінки, бо продається вона лише в «Кооператорі» по 16 карбованців за кілограм. І все ж підрахували витрати й за голову взялися. На продукти пішло 467 карбованців 60 копійок. Дома снідали, вечеряли, харчувалися у вихідні дні. У робочі дні обідали на виробництві. Недешево ці обіди обходяться. Раніше за обід платив 60—70 копійок, тепер — два карбованці 50 копійок, два вісімдесят. Але я витрачав не більше двох карбованців. І дружина так само. Приплюсуємо ще 80 карбованців і квартплату — 40 карбованців. Усього вийшло 587 карбованців 60 копійок.

А що ми, спеціалісти з вищою освітою, заробили? Оклад у дружини з компенсацією — 390 карбованців. «Вирахували прибутковий податок, пенсійні і профспілкові внески. «Чистими» одержала 352 карбованці 95 копійок.

Я заробив 594 карбованці Одержав 521. Разом вийшло 874. Віднімемо від них витрати на харчі, транспорт і квартплату. Залишилось у нас 286 карбованців 40 копійок. Дружина купила два індійські шарфи — сину й мені (продавали у них на роботі). Заплатила за них 262 карбованці. Я не помилився. Ціна шарфа — 131 карбованець. Я сказав дружині, що не треба було їх купувати. Можна б носити ще старі шарфи, куплені по шість карбованців у застійні часи.

Розповів про наше життя-буття матері — колгоспній пенсіонерці. Сподівався на співчуття.

— Не плач, — почув у відповідь, — а як ми жили? Забув?

— Ні, пам'ятаю. Батько, колгоспний конюх, мріяв, щоб заробляти щомісяця центнер зерна. Тоді б у нас був хліб. А так його не вистачало до нового року.

Пам'ятаю студентські роки. Навчаючись в університеті, одержував стипендію: на молодших курсах — 190 карбованців старими грішми, на старших — 220. П'ять карбованців вистачало на день, себто 50 копійок. Не розкошував, але й не голодував. Так було через 10 років після війни. А тепер? Хіба отак ми повинні жити?

Усе пізнається у порівнянні. Середня англійська сім'я витрачає на харчування 9,1 відсотка заробітку. В розвинутих капіталістичних країнах на це йде приблизно 10 відсотків заробітку. Хоча продукти там, до речі, дуже дорогі. Як і квартплата та інші послуги. І все ж навіть за таких умов більше половини заробітку в робітників Японії, ФРН, Англії, США залишається для заощадження.

А в нас? За минулий місяць ми з дружиною не відклали ні копійки. Та й чи можна це зробити при наших заробітках і нинішніх цінах?

Ціни зростають не тільки на продукти харчування. Як підрахували вчені, щоб нормально жити, тепер потрібно заробляти до 1200 карбованців на місяць. Небагато людей має такий заробіток.

Не тільки про себе піклуюсь, пишучи ці рядки. Ми з дружиною якось переб'ємося. На харчі вистачить. Не ходитимемо в театри, кінотеатри, не купуватимемо книжок. Якось будемо зводити кінці з кінцями. Маємо квартиру, меблі, потрібні речі, одяг. А як жити молодим сім'ям, у яких заробіток значно менший і немає ні квартири, ні телевізора, ні меблів. Після народження дитини, як правило, працює лише чоловік. За рахунок чого житиме сім'я?

А як бути людям похилого віку, пенсіонерам або студентам, батьки яких мало заробляють?

Не можна до безконечності сповзати вниз. Дійшли ж бо до прірви. Чи не так?

Антон ЯВОРСЬКИЙ,
завідуючий відділом соціальних проблем газети «Запорізька правда».
Запоріжжя.

Фото Івана ТИТАРЕНКА.

ТІЛЬКИ ВІН ТА ВОНА

(Жарти не без моралі)

Чоловік іде на рибалку. Дружина його проводжає і каже:

— Якщо осетра не буде — не горюй... Можеш купити і коропа.

* * *

— Іване, я ж тобі казала, полий квіти!

— Але ж, мила, надворі дощ...

— Ну й що? Візьми парасолю...

* * *

— Чи кохатимеш мене, милий, і тоді, як поберемося?

— Безперечно! Я дуже люблю заміжніх жінок!

* * *

Директор запитує Івана:

— Чому вчора не був на роботі?

— Не зміг... Дружина народила дитину...

— Добре,— каже директор,— на цей раз прощаю... Але дивися, щоб більше цього не повторювалося!

* * *

— Кажуть, ти одружився? Як дружина?

— Все добре... Один недолік — не вміє грати на піаніно...

— Невелика біда...

— Але ж грає!

* * *

Двоє зустрілися серед ночі:

— Що скажеш дружині, як прийдеш додому?

— Я неодружений...

— Чому ж тоді гуляєш так пізно?

* * *

— З нагоди дня народження купив дружині чудовий золотий перстень...

— А чому не автомашину?

— Де ти бачив, щоб продавали фальшиві автомашини?

* * *

Дружина до чоловіка:

— Сьогодні річниця нашого весілля. З цієї нагоди заріжу півня...

— Ні в якому разі! — обурюється чоловік.— Хіба ж бідний птах винен?

* * *

— Як на тебе, любий, скільки має заробляти одружений чоловік?

— Утричі більше!

* * *

— Люба, ти не будеш заперечувати, якщо я вимкну світло?

— Ні, котику...

— А як зачиню вікна?

— Зроби так, коханий...

— Тепер зовсім темно... Можна мені тебе про щось попросити, пташечко?

— О, чому ще питаєш, голубе?

— Тоді подивися, будь ласка, як чудово світяться в темряві стрілки мого годинника, який я сьогодні купив!

* * *

— Чи щасливий кінець має той роман?

— Не знаю. Вони одружилися...

З пошти

БУДУВАТИ Б ПОГРЕБИ!

Тепер багато навіть міських людей узяли землю, вирощують городину, іншу сільськогосподарську продукцію. А де зберігати її у містах? Овочі і фрукти у квартирах швидко псуються, спеціальні холодильні камери у нас не заведені. Щоб зберігати врожай, треба на подвір'ї біля багатоповерхових будинків споруджувати погреби, як це роблять у Чехословаччині, Федеративній Республіці Німеччині та інших країнах.

У нас є певний досвід спорудження таких погребів на території підприємств, шкіл, дитячих садків та ін. Добре було б, якби інженери-комунальники поміркували та й створили проекти погребів на житлових масивах. Думаю, що більшість сімей погодилися б вкласти й свої гроші, аби мати хоч невеликий погрібок, де можна було б тримати картоплю, овочі, соління та інше. Подивіться, скільки у нас на подвір'ї вільної землі гуляє, на якій громадою можна викопати погріб, звести інші господарські споруди, певна річ, у підземеллі, а на поверхні облагородити деревами і клумбами.

Тут би виявити ініціативу місцевим Радам народних депутатів, їх виконкомам, житлово-комунальним службам.

Надто погано, не по-господарськи використовуються у нас і численні лісосмуги та прилеглі до них землі. Вони, переважно, заростають бур'янами. А скільки там можна було б вирощувати фруктів, горіхів, обліпихи, смородини, всіляких лікарських рослин! Може, віддати б ці лісосмуги і прилеглі до них землі в оренду працьовитим людям? Хай би поралися, господарювали на добро і власній сім'ї, і близьким своїм.

М. ЗОСИМОВ.
Вільнянськ
Запорізької області.

РОЗКАЖУ ПРО СВІЙ БІЛЬ

Шановна редакція!

Я мати-одиначка, називаюсь Галею, а в школі діти і молодші товариші величають Галиною Володимирівною. Живу на приватній квартирі з сином, якому чотири роки. Доля мене покарала, як змогла...

Довго шукала роботу, щоб прогодувати сина і себе, раділа, коли знайшла і навіть стала на квартирний облік. Адже в селищі споруджувався новий багатоповерховий будинок. Міркувала: вчитель на особливому рахунку — дадуть хоч кімнату! Але не сталося, як гадалося. З шести наших вчителів, які були на черзі, дали п'ятьом, а мені відмовили.

Кожному депутату зрозуміла доля матері, у якої про майбутнє сина нікому подбати, крім неї самої. Не зважили: кімнату, яку намічали мені, віддали іншій.

Найважливіше було попереду, коли виконком почав розподіляти старі, звільнені квартири. Запропонували мені таку, що 23 роки не ремонтована, все у ній побито, потрощено, погнило. Члени виконкому бачили все це, але кажуть: вселяйся! А де ж я візьму сили і кошти, щоб її привести до ладу? Де ж гуманність, милосердя? Де ж оте відоме: «Вчитель повинен стояти на висоті...»?

Я навчаю рідної мови дітей, батьки яких працюють у роздольському виробничому об'єднанні «Сірка». То невже ж для вчителя і одинокої матері не можна знайти більш-менш пристойну кімнатку?

Галина ГОРБАЧЕВСЬКА.
с. Роздол
Львівської області.

КРОКИ ДО НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Політична ситуація останнім часом змінюється прискореними темпами. Зрозуміло, що це відбивається й на справах спортивних. Нещодавно ми опублікували інтерв'ю з головою Федерації футболу України Віктором Банниковим. Але виникла очевидна потреба в новій зустрічі з ним.

— Над якими документами працюєте? — запитав Банникова, коли зустрілися в його кабінеті.

— Вони стосуються вступу нашої Федерації до ФІФА та УЄФА. Переглядаю саме ряд статей і положень. Треба не зволікати. Адже до першого грудня — дня всеукраїнського референдуму — у нас повинно все бути готовим. Після цього надішлемо офіційного листа до ФІФА з пакетом документів. Тоді всесвітня Федерація на своєму конгресі або виконкомі розглядатиме наше прохання. У першому випадку (за умов позитивного рішення) членство отримаємо того ж дня. В другому, можливо, доведеться чекати до трьох місяців від дня засідання виконкому. Його рішення все одно має затверджувати конгрес.

— Усе це перспектива. А що конкретно робитимете до першого грудня?

— Готуватимемо свою конференцію, яка матиме приблизно такий порядок денний: зміна статуту Федерації, регламенту і офіційне оголошення структури національного чемпіонату України. Роботи попереду багато.

— То що це означає: смерть радянського футболу?

— Те що він не відродиться ніколи у нинішньому стані, немає сумнівів. І в іншій якійсь якості він нас вже не задовольнить. Те що він буде без нас, це вже остаточно. До цієї мети наш футбол йшов важким і довгим шляхом. І, коли майже досягнуто мети, погоджуватися на якісь компроміси просто несерйозно. Незалежна держава повинна мати і незалежний національний спорт. До речі, український футбол вже здобув собі славу на світовій арені. Тому даремно дехто вважає, що про нас ніхто не чув за кордоном. Там добре знають, що Київ, Дніпропетровськ, Донецьк, Одеса — це Україна, що в збірній СРСР постійно виступає і

виконує головні ролі велика група українських футболістів.

Але я не схильний до того, що з центром треба розірвати зв'язки сьогодні, негайно. Такі заклики лунають тепер у окремих регіонах республіки.

— Обгрунтуйте, будь ласка, свою позицію.

— Більшість наших гравців, які виступають сьогодні в чемпіонатах Радянського Союзу, провели вже дев'ять місяців змагань. І проводити ще три-чотири місяці свого турніру — це просто загнати людей. Якщо не грати зовсім і оголосити перерву до весни, також користі не принесе. Буде втрачено кваліфікацію.

— А що кажуть тренери?

— Вони, як правило, запитують, що робити? Чи кидати всесоюзні змагання? Ми роз'яснюємо нашу позицію, закликаємо до правових дій. Адже в очах ФІФА та УЄФА, інших міжнародних спортивних організацій ми маємо виглядати серйозними партнерами, здатними виконувати зобов'язання, які взяли на себе.

— Мабуть, зазнає змін і структура Федерації футболу України?

— Ми маємо перетворитися на правовий та незалежний орган. Між іншим, і в нинішньому статуті відсутні пункти, які б підтверджували б наше підпорядкування комусь. Ми не підчиняємося навіть Федерації футболу СРСР.

— До речі, які нині ваші контакти з цим органом?

— Я мав розмови з Тукмановим, Ряшенцевим, Парамоновим. Вони в курсі наших справ. Єдине, про що вони дуже просять, щоб українські клуби дограли всесоюзні чемпіонати.

— Кажуть, що в статуті ФІФА однією з найголовніших умов для прийняття в члени, є проведення національного чемпіонату.

— Це не обов'язково. До пакету документів, які надсилаються разом із заявкою, входять і такі: декларація про незалежність національної Федерації, її статут, інформація про внутрішні змагання. І грошовий внесок на рік (зрозуміло, у твердій валюті) обов'язковий. Де взяти ті кошти? Адже вся валюта, зароблена клубами та збірними, знаходиться в Москві. Ми ж бідні, як миші. Потрібні спонсори. Розраховуємо на підтримку київського «Динамо», «Дніпра», інших клубів. Позичимо у них певну суму, а, коли заробимо свої, неодмінно повернемо борг.

— Яка ж схема переходу на самостійні рейки?

— Основні напрямки такі: в грудні — конференція, яка затвердить всі зміни. Потім звернемося до ФІФА. Україна — європейська держава, тому футбольний чемпіонат проведемо за системою осінь — весна. І почнемо його десь 15 серпня 1992 року. А перед цим проведемо перехідний турнір в одне коло (березень — червень) у двох дивізіонах. До першого увійдуть шість клубів нинішньої вищої ліги, два з першої, чотири з буферної зони і два з української зони другої ліги — 14 колективів. Просимемо УЄФА, щоб переможців цих змагань включили до розиграшу Кубка кубків. У другому дивізіоні виступатимуть 34 клуби з буферної зони та другої ліги, розподілені на дві підгрупи. По два найсильніших з кожної увійдуть до першого дивізіону. Отже, в серпні в чемпіонаті України 1992—1993 років виступатимуть 18 найсильніших колективів. Це будуть виключно професіональні команди, як і ті, що гратимуть у другому дивізіоні. Ми затвердимо статут тренера, гравця і арбітра.

— Напевно, утворяться і національні збірні України: перша, олімпійська, юніорська та юнацькі?

— Природно. У тому числі і жіноча. Наступного року плануємо ще й жіночий та чемпіонат ветеранів. І вони базуватимуться на професіональній основі.

— А на чемпіонаті Європи в Швеції, куди збірна СРСР швидше за все здобуде путівку, українські гравці виступатимуть?

— Тепер важко відповісти на це запитання. Якщо нас приймуть до ФІФА перед початком турніру в Скандинавії, то наші гравці не матимуть права виступати в збірній Радянського Союзу...

**Розмову вів
Віктор БРАНИЦЬКИЙ.**

А ЩО ДУМАЮТЬ БОЛІЛЬНИКИ...

Дивно, що ви («Голос України») ставите таке проблемне питання: чи бути національній першості з футболу на Україні, українському спорту на міжнародній арені?

Позиція заперечення і привласнення всього українського відома з часів Переяславської Ради: «не было, нет и не будет». Скажіть, чому ж це більш як 50-мільйонний народ повинен бути позбавлений тих прав, які мають Мальта, Кіпр, Люксембург та інші держави-«малюки»? В Америці, називаючи адресу Києва, кажуть: «Киев, Россия». А звідки їм знати про Україну? Треба захоплюватися мудрістю грузинів, прибалтів. Сором і ганьба нам за те, що ми ніяк не усвідомлюємо себе нацією.

Д. ФЕДЧИШИН.
Донецька область.

* * *

Щоб довго не дискутувати, що краще — брати участь у чемпіонаті Союзу чи проводити власну першість, скажу — Україна суверенна держава лише тоді, коли її приймуть до таких шановних організацій, як ФІФА та УЕФА, а звідси й висновки робіть самі.

А. ПОСТЕМСЬКИЙ.
Київ.

* * *

Для того, щоб проводити незалежний чемпіонат України, потрібно насамперед створити український футбольний валютний банк. Отже, потрібні будуть багаті патріотично настроєні благодійники. Слід активно добиватися права участі збірної України у чемпіонаті світу 1994 року. Звернутися за підтримкою до ООН, ЮНЕСКО та інших міжнародних організацій.

В. КОБЗАР.
Дніпропетровськ.

* * *

Шановні кореспонденти «Голосу України». Хочу знову повернути вас до Англії, яка крім нашого золота привласнила і футбол. А річ ось у чому. В шістдесятих роках (якщо не зраджує пам'ять) газета «Молодь України» надрукувала статтю, яка розповідала, що запорозькі козаки грали у футбол. Воротар називався брамарем, нападаючі — забивайлами, захисники — сторожами. В той час на острові Хортиця перебував англійський купець, який вивчав правила гри і втік. Коли ж козаки схаменулися і почали його наздоганяти, було вже пізно. А через деякий час в Англії за «козацькими» правилами почали грати у футбол.

Я вас дуже прошу на сторінках нашої газети внести ясність з цього питання. Якщо історики підтвердять цей факт, то слід через дипломатичні канали добитися, щоб Англія відреклась від права називатися батьківщиною футболу.

В. ЧАЛИК.
Київська область.

* * *

Слово національність для деяких категорій людей — щось страшне. Вважаю, що кожна людина зобов'язана мати велику гордість за свою націю, нести в своїй душі, серці пісні, мову, традиції рідного народу. Боляче дивитися, коли перед початком матчів футболісти інших країн гордо співають свій національний гімн, а збірна СРСР й досі мовчить. Коли ж настане час, і футболісти збірної України заспівають «Ще не вмерла Україна»? Так українській національній першості з футболу.

**О. МИХАЙЛЕНКО,
М. КОСТЮХІН,
М. ГРИНЮК
та інші.**
Вінницька область.

* * *

Чому б не назвати склад і тренера національної збірної України, чому не домовитись про матч її з командою Англії або Німеччини? А кошти, зароблені від продажу квитків, перевести до фонду Чорнобиля. Якщо з нами ніхто не збирається грати, можна запросити збірну Грузії.

А. КОСТЕНКО.
Донецька область.

* * *

Деякі журналісти і навіть народні депутати вимагають негайного виходу із союзної Федерації та проведення національної першості. Недвозначна відповідь ФІФА з цього приводу, сумний приклад Литви та Грузії ніяк не примусили замислитися. Можливо тому, що думати не є їхньою улюбленою справою, а можливо й тому, що український футбол для них ніщо інше, як політичний трамплін, не більше. Але я все ж прошу їх уявити, що станеться з нашим футболом наступного дня після оголошення «суверенітету». Сьогодні Україна поки не має закону про громадянство, кордонів, власних грошей. Все це гарантує блискавичну міграцію наших гравців та фахівців до Росії, Москви та Середньої Азії.

О. КРАМАРЕНКО.
Луганськ.

* * *

Не хочуть наші футбольні функціонери господарювати у власному домі. Хотілося б запитати в керівників республіканської Федерації таке: невже рівень гри клубів, які не входять до вищої ліги, не підніся б до рівня ліг Нідерландів, Бельгії чи Португалії, коли б вони були включені до української вищої ліги і грали б на очах футбольної Європи?

Та й чи можлива в будь-якій країні світу ситуація, щоб клуб четвертої (!) ліги проголошувався чемпіоном? У нас же це реальність. Ще й медалі з написом «Чемпіон УРСР» вручають. І ні в кого не викликає подиву така дискредитація українського футболу.

Б. ЛЮПА.
Львів.

* * *

Листів на футбольну тему в ці дні до редакції надходить багато. І з кожному з них запитання, а то й кілька. Людей тривожить доля українського футболу. Гадаємо, що багато прояснить інтерв'ю з головою Федерації футболу України, яке ми вміщуємо сьогодні.

Листи до друку підготував Юрій САЙ.

ГОЛОС України

Газета Верховної Ради України

Головний редактор
Сергій ПРАВДЕНКО

Редколегія:

Олександр БІЛИК
заступник головного редактора

Анатолій ГОРЛОВ
перший заступник головного редактора

Олександр ЄМЕЛЬЯНОВ
член-кореспондент АН України

Володимир КРАСНОДЕМСЬКИЙ

Леонід САМОЙЛЕНКО
заступник головного редактора

Борис СИДОРЕНКО
заступник головного редактора

Анатолій СОЛОНСЬКИЙ

Віталій СУДДЯ
відповідальний секретар

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Заступник головного редактора — Олександр Білик.

Чергові редактори — Володимир Олефіренко. Людмила Бараневич.

Автори макета — Анатолій Мироничев, Леонід Підлужний.

Випусковий — Леонід Клюско.

Оформлення — Володимир Кисельов.

Коректори: Тамара Баштанник, Наталія Власик, Людмила Морозова, Людмила Нєсєна, Антоніна Сильверстова, Любов Станачич, Людмила Терещук.

Верстальники: Алла Будникова, Тетяна Балюк, Ольга Яценко, Марія Солодюк.

Лінотипісти: Наталія Позняк, Валентина Чичирко.

* * *

Комбінат друку видавництва «Радянська Україна» 252047, Київ-47, проспект Перемоги, 50.

Індекс 60955.

Тираж 156.200

Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Зам. 03101721.